

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc. Josef Kuřitka

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

O přednostech a nedostacích demokracie

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.

Vypracoval:

Bc. Josef Kuřitka

Brno 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „O přednostech a nedostacích demokracie“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

V Brně dne

.....
Bc. Josef Kuřitka

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Eduardovi Radvanovi, Csc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Bc. Daně Kuřitkové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Josef Kuřitka

OBSAH

ÚVOD	1
1 DEMOKRACIE, PŘEDNOSTI A NEDOSTATKY	3
1.1 VYMEZENÍ POJMU A TEORIE DEMOKRACIE.....	3
1.2 MÍSTO VZNIKU, POPIS MĚSTSKÉHO STÁTU A JEHO OBČANA	7
1.3 DEFINICE LIDU.....	15
1.4 PŘÍMÁ DEMOKRACIE	22
1.5 NEPŘÍMÁ DEMOKRACIE	26
1.6 REFERENDUM.....	33
1.7 SHRNUÍ.....	37
2 VZDĚLÁVÁNÍ POLICISTŮ PRO DEMOKRATICKOU SPOLEČNOST	39
3 EMPIRICKÝ PRŮZKUM	45
3.1 CÍLE PRŮZKUMU	45
3.2 HYPOTÉZY PRŮZKUMU	46
3.3 CHARAKTERISTIKA METODY PRŮZKUMU, DOTAZNÍK A JEHO DISTRIBUCE.....	47
3.4 VOLBA SOUBORU RESPONDENTŮ	49
4 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA	50
4.1 CHARAKTERISTIKA SOUBORU RESPONDENTŮ	50
4.2 ANALÝZA VLASTNÍHO ŠETŘENÍ	55
4.2.1 Analýza skupiny otázek o vztahu k přímé demokracii	55
4.2.2 Analýza skupiny otázek o vztahu k NGO	58
4.2.3 Analýza skupiny otázek o autoritativním přístupu.....	65
5 SOUHRN A DISKUSE VÝSLEDKŮ	68
ZÁVĚR	73
RESUMÉ	75
ANOTACE	76
ANNOTATION	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
SEZNAM TABULEK	80
SEZNAM PŘÍLOH	81

ÚVOD

Již v průběhu svého bakalářského studia jsem narazil na knihu Roberta A. Dahla *Demokracie a její kritici*.¹ Přečtení této knihy bylo prvním impulsem, který mě přiměl dívat se na problémy demokracie z nového úhlu pohledu. Dá se říct, že mě k zájmu o demokracii přivedla. Mnohdy jsem pak s úžasem sledoval, jak mnozí politikové, publicisté a jiné osobnosti oficiální i neoficiální scény dokáží se slovem a pojmem demokracie dovedně žonglovat. Hlubší zájem, který kniha vyvolala, mě ovlivnil ve volbě tématu diplomové práce.

Jsem příslušníkem Policie ČR a vykonávám službu ve vedoucích funkcích jak pořádkové, tak služby kriminální police a vyšetřování. Po celou dobu jsem zařazen v přímém výkonu služby ve městě Brně. Každodenně se setkávám s jakoby odvrácenou stranou demokracie. S násilím, kriminalitou a dalšími sociálně patologickými jevy. Musím tyto problémy každodenně řešit a postupuji podle platných zákonů a dalších právních norem. Běžný občan často nejvíce oceňuje represivní řešení, tedy pokud není namířeno proti němu. Proto si sám někdy kladu otázku: „Jaké je správné řešení těchto problémů v demokratické společnosti?“ Čím platíme za přednosti demokracie a jaké sebou přináší nedostatky? Jak se při hledání ideálu vyrovnat s všeobecně známým tvrzením Winstona Churchila: „Demokracie je tou nejméně špatnou vládou ze všech forem vlád?“

Udržení státní moci a veřejného pořádku se musí prosazovat i za cenu, že dojde k omezení práv a svobod jedince, která nejsou bezbřehá. Podstatným rysem demokratického systému je ovšem to, že mantinely této činnosti jsou stanoveny zákonem tak, aby byly používány jen v nejnútnejší míře a dále, že práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. Pravidla, tj. zákony, které soudní moc sřeží, jsou projevem vůle lidu. Silové složky demokratického státu mají asi nejbliže k problematice mezi demokracie a mohly by být prostorem, kde dojde k selhání. Proto je důležité vědět, co si vlastně příslušníci policie myslí o demokracii. Vědí, kde a kdy vznikla? Co jim přináší? Znají například rozdíl mezi přímou a zastupitelskou demokracií? Jak sami mohou demokracii ovlivnit? Mám obavu, že mnoho občanů, ale i policistů, postupně bere demokracii jako samozřejmost. Mnohdy jim připadne, že je slabá, že potřebuje přitvrdit. Nevyměnili by své svobody za vládu „tvrdé ruky“ a

¹ DAHL, R., *Demokracie a její kritici*, 1. vyd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3

iluzi většího bezpečí? Pokud si mnoho z nich odpoví „ano“, tak jde o velmi nebezpečný jev, který může časem ohrozit práva a svobody naší společnosti. I proto jsem si vybral téma demokracie jako předmět mé závěrečné práce.

V teoretické části obecně pojednávám o demokracii, podávám její definici. Základní principy jsou vysvětleny již na příkladech nejstarších demokratických společností. Důležitá je otázka definice lidu, která odpovídá na otázku, pro koho demokracie je? Pojem lidu se musí zbavit jistého nádechu profanace minulým režimem a je třeba zjistit, co v současné době pod pojmem „lid“ rozumíme. Historický přístup k výkladu lze využít i zde a pokrok demokracie ilustrovat uvedením rozdílů mezi občanem řeckého městského státu občanem současné republiky. Dále se je nutno zmínit o možnosti občana přímo zasáhnout a ovlivnit rozhodování zvolených zástupců, například formou petice, referenda a shromáždění.

Tato práce by měla nejenom rozšířit moje teoretické vědomosti v daném tématu, ale také bych při jejím zpracování chtěl zjistit, jaký vztah k liberální demokracii má specifická profesní skupina občanů – příslušníků Police ČR, kteří by jako příslušníci represivní složky státu mohli inklinovat k byrokratickému a autoritativnímu řízení společnosti. Bohužel dnešní „globální“ svět, současná hospodářská krize a bezpečnostní situace přináší celou řadu problémů, na které demokracie zdánlivě nemá řešení a které její kritik pod zástěrkou obrany demokracie může využít k omezení práv a svobod jednotlivce. Průzkum jsem provedl formou dotazníkového šetření a na základě analýzy výsledků jsem zhodnotil míru náchylnosti policistů k přístupům, které by z hlediska demokracie bylo možno považovat za škodlivé. Výsledky průzkumu mě také opravňují činit závěry o významu humanitního vzdělání a sociální pedagogiky při vzdělávání policistů a jejich výchově směrem k chápání demokracie, demokratizačních procesů, ideálů a hodnot.

1 DEMOKRACIE, PŘEDNOSTI A NEDOSTATKY

1.1 Vymezení pojmu a teorie demokracie

Otázka, co je demokracie, mohla být zřejmě poprvé kladena v 6. a 5. stol. př. Kr., kdy v Řecku poprvé vznikají první demokratické obce. Demokracie, přeloženo doslovně, znamená vládu lidu. To je definice, která je zřejmě obecně zažitá a zpravidla ji uvede každý absolvent střední školy. Někdo jiný by pak demokracii vnímal například tak, že tato forma vlády musí umožnit efektivní účast (participaci) občanů, volební rovnost, dosahování poučeného porozumění, uplatňování kontroly nad nastolováním témat k projednání a zapojení všech dospělých.² Je tedy zřejmé, že každý, kdo se zabývá otázkami spojenými s demokracií, musí vždy narazit na to, co znamená termín „lid“, co je „vláda“ a stejně co znamená spojení „vláda lidu“. V průběhu staletí pak na tyto otázky různí myslitelé odpovídali různě, a to zpravidla v závislosti na tom, jaké konkrétní demokratické obce znali z vlastní zkušenosti nebo z historických pramenů.

Abraham Lincoln například vymezil demokracii jako „vládu lidu, prostřednictvím lidu a pro lid“. Tyto tři lincolnovské složky pak Lubomír Kopeček s odkazem na Stephena Tansyho³ rozvíjí takto :

„vláda lidu“ je mocí, a to nejen v tom smyslu, že zahrnuje celý lid, ale rovněž proto, že získává legitimitu díky podpoře lidu (vláda se souhlasem lidu);

„vládu prostřednictvím lidu“ lze chápat ve smyslu výkonu moci lidem, tj. ve smyslu široké účasti lidu na procesech vládnutí;

„vláda pro lid“ znamená, že se snaží působit pro společné blaho všech lidí a zajištění práv jednotlivců.

Tyto základní principy formálně neakceptovaly jen západní demokracie, které jsou dnes označovány jako demokracie liberální, ale v průběhu 20. století se jimi začaly zaštiťovat i latinskoamerické, asijské nebo africké autoritářské režimy nebo dokonce tehdejší totalitární komunistické režimy, které se najednou oháněly tvrzením, že právě ony jsou těmi nejlep-

² DAHL, R., O demokracii: průvodce pro občany, 1.vyd., Praha, Portál, 2001, 192s, ISBN 80-7178-422-2

³ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřítelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

šími „socialistickými demokraciemi“. Tento paradox byl způsoben rozdílnou, obsahově zcela účelovou interpretací výše nastíněných principů a také otázkou jejich hierarchie.

Liberální demokracie zdůrazňovaly význam garance práv jednotlivců a ideu právního státu. Komunistické režimy naproti tomu formálně akcentovaly všeobecnou účast na správě věcí veřejných a starost o zájmy „obyčejného“ občana, ale rozhodně odmítaly „buržoazní“ model demokracie. Populisticko nacionalističtí vládcové četných států zase zdůrazňovali svoji legitimitu „vůdců s posvěcením lidu či národa a vykladačů jeho pravé vůle“. Výsledkem se stalo terminologické zmatení, kdy byl výraz demokracie nadužíván pro nejrozličnější druhy politických režimů.⁴

Důvody zatemnění pojmu demokracie přiblížil italský politolog Giovanni Sartori, který kriticky analyzoval možné výklady všech tří prvků Lincolnova výroku.⁵ Dle Sartoriho může být „vláda lidu“ chápána tak, že si lid vládne sám (přímá demokracie), že lid je pouhým objektem vlády (tj. ovládaným), nebo i tak, že vláda vychází z lidu v tom smyslu, že svoji zákonnost odvozuje ze souhlasu lidu. Druhá složka Lincolnova vymezení demokracie „vláda prostřednictvím lidu“ je dle Sartoriho příliš nejasná na to, aby se dala přesně specifikovat. Třetí složka „vláda pro lid“ se snad jako jediná zdá jasnější a jednoznačnější. Znamená vládu pro dobro lidu, v jeho prospěch. Opět se dá namítnout „ohebnost“ tohoto pojmu, který je velmi snadno zneužitelný. Sartori takto demonstroval problematičnost jednotného chápání pojmu demokracie, který se dnes dá označit za obsahově polyvalentní.

Chápání pojmu demokracie je rovněž úzce odvislé od vlastního chápání politiky a vlastních hodnotových představ každého jednotlivce. Celý tento proud „uvažování o demokracii“ táhnoucí se od 5. století př. Kr. až do naší současnosti lze označit termínem teorie demokracie. Rozumíme-li však teorií soustavu obecných tvrzení, která nemohou být navzájem logicky rozporná, pak je správnější mluvit o teoriích demokracie v množném čísle.⁶

⁴ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2. vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

⁵ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2. vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

⁶ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1. vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

Četnost teorií demokracie vyplývá, jak jsem již uvedl, z prosté skutečnosti, že existuje řada protikladných názorů na povahu politického života i na hodnoty, jež mají politická společenství naplňovat. Demokracie je pak nejen představou o reálném fungování demokratických společností, ale i představou o ideálu, ke kterému se reálné společnosti pouze přibližují. Proto bych se chtěl z důvodu větší přehlednosti zmínit již v této části práce o jednotlivých typech teorií demokracie, tak jak je zpracoval Marek Skovajsa dle Manfréda G. Schmidta a Giovanni Sartoriho. Dle těchto autorů lze typologii demokracie popsat takto⁷:

- normativní teorii demokracie, která určuje, jaké podmínky musí společnosti splňovat, aby byly demokratické, stanoví, co je ideálem demokracie,
- empirická teorie demokracie, která zkoumá, jaké reálné podoby demokracie získává v praxi. Tato teorie porovnává demokratičnost skutečných společností, hledá sociální předpoklady demokracie, sleduje vývoj demokracie v čase. Někdy bývá označována také jako realistická teorie demokracie;
- uprostřed mezi normativní a empirickou teorií demokracie stojí funkční teorie demokracie. Zabývá se možnostmi aplikace demokratických ideálů v praxi.

Jiným způsobem lze teorie demokracie například dělit podle toho, kterou část politického procesu zdůrazňují. Jedná se o⁷:

- procesní teorie demokracie, které zkoumají procedury, „vstupy“, jimiž lze naplnit ideál vlády lidu,
- výsledkové teorie demokracie, jež sledují demokratičnost výsledného stavu, „výstupů“ politického procesu.

Dalším možným a běžným dělením teorií demokracie je dělení podle ideologií, ke kterým se jejich autoři hlásí (např. liberální, konzervativní, radikální).

⁷ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

Stejně jako u teorií demokracie existuje i řada klasifikací typů demokracie samotné. Ladislav Cabada a Michal Kubát v práci „Úvod do studia politické vědy“ rozlišují jednotlivé typy demokracie takto⁸:

- dle výkonu vlády lidu je můžeme rozdělit na přímou demokracii (demokracii, v níž lid vykonává svou moc bez zástupců) nebo zastupitelskou demokracii (kde lid vykonává svou moc prostřednictvím volených zástupců);
- dle oblastí na politickou demokracii, kterou vnímáme jako demokracii ve sféře politického rozhodování, předně na úrovni celého státu, avšak také na nižší (místní) nebo vyšší (nadnárodní úrovni), dále pak na sociální demokracii, která se zabývá demokracií v oblasti sociálního postavení jednotlivců, jejich sociálním statutem a obecnými podmínkami života, a konečně na ekonomickou demokracii, kterou můžeme chápat jako přibližnou rovnost ekonomických podmínek života příslušníků společnosti nebo jako demokratickou účast pracujících na řízení podniků;
- dle míry zapojení občanů pak rozeznáváme dva protipóly, a to participační demokracii, v níž se co možná největší počet občanů podílí na co největším počtu rozhodnutí, a elitní demokracii, v níž se vláda lidu omezuje na akt volby. Ostatní politické rozhodování je v rukou elit;
- dle způsobu zprostředkování zájmů ve společnosti odlišujeme demokracii pluralitní, která je založena na konkurenci velkého množství jasně definovaných skupin hájících partikulární zájmy, a nekorporativní demokracii, ta je založena na propojení jednotlivých zájmových skupin se státem.

Pro úplnost musím uvést, že jsem při studiu literatury narazil i na třídní výklad teorie demokracie. Demokracie byla popsána V. I. Leninem jako státní forma, jejíž obsah je určen charakterem daného státu. Obsah demokracie je ve všech společenských formacích určen třídním charakterem státu. Demokracie není totožná s podřízením menšiny většině. Demokracie je stát, který uznává podřízení menšiny většině, tj. organizace vybudovaná

⁸ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

k soustavnému násilí jedné třídy nad druhou, jedné části obyvatelstva nad druhou.⁹ Takto vnímané pojetí demokracie pak jednoznačně vede k ustanovení a akceptaci vedoucí role „strany většiny“ a k užití soustavného násilí s odvoláním na nutnost třídního boje. Konečným důsledkem aplikace tohoto pojetí byl vznik totalitních společností, jak je známe z minulosti.

V další části své práce bych se chtěl věnovat klasické řecké demokracii, protože dodnes představuje základní historickou zkušenost v našem civilizačním okruhu. Zejména pak přiblížení místa a okolností jejího vzniku a dalších základních fakt, včetně pojetí a úvah u dvou nejvýznamnějších antických politických myslitelů, Platóna a Aristotela.

1.2 Místo vzniku, popis městského státu a jeho občana

Existuje zažitá představa, že první demokracie vznikla v klasickém Řecku v období 6. až 5. stol. př. Kr. Někteří autoři posunují hranici vzniku ještě dále, do doby kmenového zřízení a spojují ji s tzv. příhodnými podmínkami, které blíže specifikují jako dostatek orné půdy, vláhy a obecně ji spojují s rozvojem zemědělství. Případně ji posunují ještě dále, a to do období sběračů a primitivních lovců, kde předpokládají soužití založené na ideji logiky rovnosti a respektování rady zkušenějších. Hovoří pak o primitivní demokracii, která postupně zaniká v důsledku trvalého usídlení lidí.¹⁰ Nově se pak příhodné podmínky pro demokracii objevují již ve zmíněném časovém období na území klasického Řecka.

Toto Řecko nemůžeme vnímat jako jednotný stát, který by měl jednotnou vládu. Šlo o několik stovek nezávislých měst, které byly obklopeny venkovskou krajinou a vytvářely tak městský stát, „polis“. V této době již byly známy peníze, které se poprvé objevily v době cca. 7. stol. př. Kr.. Rovněž již došlo k expanzi a kolonizaci oblastí na Sicílii, v jižní Itálii, severní Africe a v okolí Černého moře. Příčinou kolonizace byl rozpor mezi zemědělskou aristokracií a zchudlými svobodnými občany, kteří byli nuceni pracovat jako zemědělní dělníci u velkostatkářů.

⁹ BERKA, K., a kol., Filozofický slovník, 1. vyd., Praha, nakladatelství Svoboda, 1985, 459s, 25-012-85

¹⁰ DAHL, R., O demokracii: průvodce pro občany, 1.vyd., Praha, Portál, 2001, 192s, ISBN 80-7178-422-2

Tento stav a populační exploze byla příčinou napětí mezi aristokratickými vlastníky půdy a lidem, což vedlo ke kolonizaci pobřeží Středozemního moře.¹¹ Postupně pak vznikly dva nejsilnější řecké městské státy, Sparta a Athény. Ve své práci se zaměřím na Athény, které z této dvojice států představují významný zdroj ideálů pro současnou demokracii.

V období cca 7. stol. př. Kr. byl nejvyšším athénským úředníkem archón – vládce, který pocházel z řad aristokracie. Patrně od první poloviny 7. stol. př. Kr. byli archonti vybíráni vždy na jeden rok. Nejvyšší archón měl správní moc. Vedle něho pak působili archón polemarchos (nejvyšší vojevůdce) a archon basilej, v jehož kompetenci byly náboženské záležitosti. Později k nim přistoupilo ještě šest úředníků zvaných thesmothetai (zákonodárci), takže archonát měl celkem devět členů.¹² Po neúspěšném pokusu o převzetí moci ze strany aristokrata Kylona došlo v druhé polovině 7. stol. př. Kr. k nepokojům.

V důsledku toho byl někdy v letech 624 -621 př. Kr. pověřen Drakon sepsáním norem, které byly v Athénách dosud uplatňovány jako zvykové právo. O Drakonově osobě a o obsahu jeho zákonů se nám zachovalo jen málo informací. Víme jen, že v pozdější době byly považovány jeho zákony za velmi přísné a ještě dodnes je občas užíván výraz „drakonická opatření“.¹²

Vzrůstající napětí pak vedlo k tomu, že pro rok 594/593 př. Kr. byl ustaven archontem Solón, který byl pověřen mimořádnou pravomocí. Solón pocházel z aristokratické rodiny a měl v Athénách velkou popularitu, kterou si získal zejména jako iniciátor války o ostrov Salaminu, díky které Athéňané získali přístup k Egejskému moři. Solón zrušil závazky zadlužených rolníků a zakázal ručit za dluhy osobní svobodou. Sám uváděl, že ty, kteří byli prodáni do otroctví, přivedl zpět do Athén. Solón udělil i občanská práva některým cizincům, tj. Řekům, kteří se přistěhovali do Athén z jiných řeckých obcí, zejména řemeslníkům. Zbavení dlužního otroctví mělo velký význam pro další vývoj athénské obce. Byly tím vytvořeny předpoklady pro vznik občanské spopolitosti.

Athénští občané však neměli stejná politická práva. Solón vytvořil tzv. teokratickou ústavu rozdělující Athéňany na čtyři majetkové třídy dle výnosu z půdy. Nejvýše postavenými byli tzv. pentakosiomedimnoi, kteří měli roční výnos z půdy alespoň ve výši 500

¹¹ DELOUCHE, F., Dějiny Evropy, 1.vyd., Praha, Argo, 2001, 384s, ISBN 80-7203-317-4

¹² HRADEČNÝ, P., Dějiny Řecka, 1.vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 765s, ISBN 80-7106-192-1

medimmů (měřic) pšenice. Toto odpovídá po přepočtu na současné objemové jednotky cca 26 000 litrů pšenice (jedna tehdejší měřice má přibližný objem 52 litrů). Druhou třídu tvořili jezdcí (hippeis) s výnosem nejméně 300 měřic, třetí třídou byli rolníci (zeugos) s výnosem přes 200 měřic. Nejnižší třídu thétes tvořili drobní rolníci, nádeníci a bezzemci. Ženy se na veřejném životě nepodílely. Významné úřady mohli zastávat občané zařazení do prvních dvou tříd. Všichni občané, tj. muži starší dvaceti let, se mohli účastnit jednání sněmu (ekklésia) a stát se členy soudních dvorů.¹³ Udělení občanských práv musela předcházet dvouletá vojenská služba. Mimo to byl potřebný souhlas občanů v mateřském dému.¹⁴

Stranou občanské společnosti zůstávali otroci získávaní převážně koupí.¹³ Uvádí se, že v době okolo roku 500. př. Kr. bylo v Athénách cca 125 000 otroků a přibližně 40 000 metoiků.¹⁵ Metroik byl svobodný, ale neplnoprávný obyvatel (nesměl vlastnit půdu, zastávat úřady, uzavřít sňatek s Athéňankou ap.); měl zvláštní povinnosti, musel platit daně; zpravidla to byli cizinci (Řekové z jiných polis).¹⁶

Po skončení úřadu se Solón vydává na cesty. V Athénách propukají nové spory mezi jednotlivými skupinami aristokratů. Z boje o moc vychází vítězně Peisistratos, který se posléze stává tyranem. Ponechává v platnosti Solónovy zákony a podporuje hospodářský a kulturní rozvoj obce. Po jeho smrti vládou neúspěšně jeho synové a po vypuzení Hippiase dochází k pádu tyranidy.

Po skončení úřadu se Solón vydává na cesty. V Athénách propukají nové spory mezi jednotlivými skupinami aristokratů. Z boje o moc vychází vítězně Peisistratos, který se posléze stává tyranem. Ponechává v platnosti Solónovy zákony a podporuje hospodářský a kulturní rozvoj obce. Po jeho smrti vládou neúspěšně jeho synové a po vypuzení Hippiase dochází k pádu tyranidy.

Z něho vychází vítězně Spartou podporovaný Kleisthenés a provádí závažné ústavní změny. Rozděluje Attiku na deset místních fyl (fýlai), z nichž se každá skládala z jedné městské, jedné přímořské a z jedné vnitrozemské části attického území. Nižšími správními

¹³ HRADEČNÝ, P., Dějiny Řecka, 1.vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 765s, ISBN 80-7106-192-1

¹⁴ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

¹⁵ DELOUCHE, F., Dějiny Evropy, 1.vyd., Praha, Argo, 2001, 384s, ISBN 80-7203-317-4

¹⁶ Metroik, ABZ.cz, [online], Dostupné z WWW.slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/hledat? typ_hledani=prefix& cizi_slovo=metroik

jednotkami jsou démy (demoi). Byly to attické osady, případně několik sousedících vsí, a v Athénách městské čtvrti. Kleisthenés zavedl patrně též ostrakismos, soud, jenž se poprvé uskutečnil až roku 487 před Kr.. Každý Athéňan mohl na hliněný střep (ostrakon) napsat jméno občana, o němž se domníval, že ohrožuje bezpečnost státu. Bylo zapotřebí, aby se hlasování zúčastnilo nejméně 6000 občanů. Označený pak musel odejít na deset let do vyhnanství, ale dál zůstával athénským občanem.¹⁷ Jinak pravomoc soudního orgánu vykonávala héliasia – porotní soudy, vybírané z členů sněmu losem.¹⁸

Vrchol moci athénskému státu a současně vrchol řecké demokracie, nazývaný též klasické období, je spojován s érou demokratického státníka a prvního stratéga Athén Perikla (přibližně od 50. do 30. let pátého století př. Kr., tj. do počátku peloponéské války).¹⁸

V Periklově době došlo k zpřísnění podmínek pro udělování občanství. Athénským občanem se mohl stát pouze ten, jehož oba rodiče byli občany (do té doby postačovalo, byl-li občanem alespoň otec). Udělování občanství metoikům se stalo poměrně vzácné a vázané na rozhodnutí lidového sněmu.

Duší a hlasem demokracie byl v Athénách občanský sněm (ekklésia). Obvykle se scházel vždy po devíti dnech a příslušelo mu veškeré hlasování. Ne všichni se ho ale mohli účastnit. Účast činila problém zejména rolníkům ze vzdálenějších koutů Atiky. Přesto účast pěti až šesti tisíc občanů nebyla výjimkou.¹⁹

Nejvýznamnější politickým orgánem se stala rada pěti set (búlé), která byla volena losem po padesáti mužích z každé fyly. Zvolení muži (prytanové) společně s úředníky řídili vládu obce.¹⁹ Každoročně bylo rovněž voleno deset vojenských velitelů (strategoí), kteří postupně nabyli většího politického významu než archonti.¹⁷

Aby byla zajištěna nezávislost a především schopnost vykonávat volené úřady, zavedla athénská demokracie příspěvek vyplácený za vykonávání úřadu – ve 4. stol. př. Kr. se vyplácelo za zasedání na sněmu denně 6 obolů, v radě 5 obolů, na soudě 3 oboly, přičemž 2

¹⁷ HRADEČNÝ, P., Dějiny Řecka, 1.vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 765s, ISBN 80-7106-192-1

¹⁸ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

¹⁹ DELOUCHE, F., Dějiny Evropy, 1.vyd., Praha, Argo, 2001, 384s, ISBN 80-7203-317-4

oboly bylo existenční minimum na osobu a den.²⁰ Uvádí se, že v závěru Periklova období tak počet osob, které byly zcela či částečně finančně závislé na obci, dosáhl asi dvaceti tisíc osob. Z výkonu určité ať politické, vojenské, či správní funkce se tak v mnohých případech stalo státem placené povolání.²¹

Pro fungování athénské demokracie bylo podstatné, že bylo v zásadě možné, aby se všichni občané osobně znali a setkali se na shromáždění. To ale nemuselo být vždy její výhodou. Athénský lid často používal své rozsáhlé pravomoci, včetně soudních, pod vlivem schopných řečníků a lidových vůdců (demagogů). Závislost hlasujících na podaných řečnických výkonech vedla k proměnlivosti většin a k nepředvídatelnosti a neprozíravosti mnohých usnesení jak lidového sněmu, tak soudu.²² Již tehdy se objevily jisté „nedostatky demokracie“. A také její kritikové.

Na prvním místě je to Platón (427-347 př. Kr.), který se narodil v athénské aristokratické rodině a právě jeho původ je někdy považován za klíč k vysvětlení jeho negativního vztahu k demokracii. Pravým důvodem je však zřejmě to, že to byla athénská demokracie, která odsoudila k smrti jeho učitele – Sokrata.²¹ Platón nám zanechal své hodnocení demokracie v 8. knize dialogu Ústava, kde podává výklad o čtyřech „pomýlených“ formách státního zřízení.²³ Z „aristokracie“ jakožto správné formy státního zřízení založené na vládě nejlepších, se postupným procesem degenerace vyvíjejí nesprávné formy vlády. Platón uvádí jednotlivé formy vlády a k nim přiřazuje jednotlivé principy vlády takto: tímokracie – čest; oligarchie – bohatství; demokracie – svoboda; tyranie – chtíč. demokracie je tedy dle Platóna druhou nejhorší formou vlády. Co ho opravňuje k tomuto závěru?

Demokracie, uvádí Platón, vzniká rozkladem oligarchie, tedy vlády menšiny bohatých. Stejně jako ostatní zřízení v sobě obsahuje zárodky svého zmaru. Princip oligarchie, touha po bohatství, vytváří ve společnosti úzkou skupinku majetných a velkou většinu nemajetných. Bohatství navíc otupuje statečnost bohatých, a tak se pro masu chudých stává jednoduchým vládu majetných strhnout.

²⁰ FROLÍKOVÁ, A., Politická kultura klasického Řecka, 1. vyd., Praha, Academia, 1990, 98s, ISBN 80-200-0285-5

²¹ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2. vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

²² CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1. vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

²³ PLATÓN, NOVOTNÝ, F., Ústava, 4. opr. vyd, Praha, Oikoymenh, 2005, 427 s. ISBN 80-7298-142-0 (brož.).

Nové zřízení, demokracie, je založeno na principu absolutní rovnosti všech příslušníků lidu. Jeho hlavní hodnotou se pro Platóna stává neomezená svoboda „uspořádat život tak, jak se komu zlíbí.“²⁴ Demokracie v sobě tedy obsahuje nejen pestrost rozličných životních stylů, ale také všechny ostatní druhy zřízení. Podle Platóna je demokracie doslova „tržištěm zřízení“.²⁵ Ovšem svoboda jakožto princip demokracie přivodí i její pád. Platón břitce kritizuje anarchistické rozvolnění vztahů autority ve společnosti, které se netýká jen politické oblasti, ale také sfér výchovy, rodiny, vztahů mezi muži a ženami, svobodnými a otroky a dokonce i lidmi a zvířaty. Za hlavní slabinu demokracie však Platón považuje to, že v ní získává navrch skupina demagogů – trubců.

Ti představují vedoucí sílu každé demokracie. Kromě této skupiny trubců v demokratické společnosti existují dvě vrstvy, které trubci strhávají do konfliktu. Bohatí jsou předmětem vykořisťování ze strany trubců. Aby však trubci dosáhli svého, musí proti bohatým získat na svou stranu hlas lidu. Vyzvedají rozpor mezi chudobou a bohatstvím. Lid se cítí ohrožen, ze svých vůdců si vyvolí ochránce a tento ochránce na sebe v náležitý čas strhne veškerou moc v obci. Demokracie se tak svou vlastní vnitřní logikou zvrhne v tyranii, podle mínění antických autorů obecně v nejhorší možnou formu vlády.²⁴

Stejně jako Platón se zabývá otázkou demokracie i Aristotelés (384 – 322 př. Kr). Rozlišuje šest typů ústav (zřízení) – jsou to ve skutečnosti tři páry, v nichž vždy jednu stranu tvoří ústava správná a stranu druhou její špatná varianta. Podle Aristotela obecně platí, že všechny ústavy, které mají na paměti obecné blaho, jsou ústavami správnými, zatímco ty, které jsou ustaveny jen ku prospěchu vládnoucích složek, jsou ústavami špatnými.²⁶

Zjednodušeně lze Aristotelovo rozdělení popsat následujícím způsobem. Správnou variantou zřízení, v němž vládne jeden vládce, je království, její nesprávnou verzí pak tyranida. Zatímco král vládne v obecném zájmu, tyran si hledí jen svého vlastního prospěchu. Aristokracie je formou vlády, v níž vládnu nejlepší – skupina ctnostných mužů. V oligarchii, která je nepřijatelnou variantou vlády skupiny, vládnu bohatí, a to ve vlastním

²⁴ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

²⁵ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

²⁶ ARISTOTELÉS, KŘÍŽ, A. Politika, 2.vyd., Praha, Rezek 1998, 499 s. ISBN 80-86027-10-4

zájmu. V demokracii jsou to naopak chudí, kteří vládou ve svém vlastním zájmu, a její zvrácenou formou je ochlokracie (vláda lůzy).

Optimální vládní formou je pro Aristotela politeia, která je v jeho typologii ztotožněna se stabilní vládou „střední třídy“.²⁷

Z tohoto vymezení je patrné, že Aristotelovo kritické hodnocení demokracie se opíralo o přesvědčení, že v demokraciích se pojem lidu zužuje na chudou většinu a není respektován zájem na zachování práva všech. Aristotelés se podobně jako Platón domnívá, že při takovém uspořádání nemůže být demokracie stabilní.²⁸ Proto váže uskutečnitelnost politeie (vyvážená směs oligarchie a demokracie) na existenci „středního stavu, tj. třídy, jejíž majetek není ani příliš velký, ani příliš malý.“²⁷

Rozvinutá střední třída je sociální základnou stabilní obce. Je to právě střední třída, které chybí jak neřesti nejbohatších vrstev, tak nedostatky vrstev nejchudších. Obec založená na střední vrstvě je obcí nejlepší a je také obcí, která může být dobře spravována – taková obec není náchylná k vnitřním rozbrojům a různicím mezi občany. Aristotelés tak poprvé v dějinách politického myšlení obrací explicitní pozornost k sociálním podmínkám stabilní vlády.²⁸

Otázkami státu a formami vlády se ovšem zabývala ale řada dalších autorit.

Na prvním místě je třeba zmínit Xenofóna, který ve „Vzpomínkách na Sókrata“ kritizuje athénskou demokracii za nekompetentnost jejich vůdců a sněmu a v souvislosti s tím odmítá volbu losem.²⁹ V díle „Kyrúpaideia“ pak není hlavním námětem výchova vladaře Kyra jakožto jedince, nýbrž problém, jak co nejlépe vládnout lidem. Za základní příčinu úspěchu Kyrovy vlády považoval dva faktory: to, že se mu podařilo vzbudit v poddaných strach a touhu odvděčit se mu.³⁰

Xenofón je plně přesvědčen o správnosti společenské nerovnosti obyvatel a toto jeho přesvědčení určuje model jeho společenského uspořádání. Je založen na principu nerov-

²⁷ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

²⁸ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

²⁹ XENOFÓN, SVOBODA, L., BAHNÍK, V., Vzpomínky na Sókrata. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1972, 450 s. ISBN neuvedeno

³⁰ XENOFÓN, BAHNÍK, V., SVOBODA, L., O Kýrově výchování. Vyd. 1. V Praze: Svoboda, 1970, 342 s. ISBN neuvedeno

nosti lidí, přísné hierarchizace, racionální proorganizovanosti společnosti do nejmenších detailů, dále na principu vůdčí role silné osobnosti a celém systému manipulace s lidmi, využívajícím poznatků psychologie. Je to model hluboce nedemokratický.

Xenofón nebyl politický myslitel toho typu, jaký byl běžný v klasickém Řecku. Jeho velikost spočívala v tom, že originálně využil svých bohatých zkušeností z vojenského života. Pochopil, že vojsko je sociální organismus a promýšlel elementární zákonitosti jeho fungování. Takto získané poznatky pak jako první aplikoval na učení o společnosti, přičemž hlavní pozornost věnoval problematice vládnutí. Stal se tvůrcem moderní sociální psychologie a teorie řízení. Rovněž byl prvním evropským myslitelem, který spojoval vojenskou a politickou teorii.³¹

Jinak tomu bylo u Protágora z Abdery, nejslavnějšího představitele tzv. sofistů, či Hérodota nebo nejvýznamnějšího antického historika Thúkydidése, jenž ve svých „Dějínách peloponéské války“³² popsal nejen konflikt ale i tzv. „řeči“ (nejvýznamnější je epitafos – Perikleova pohřební řeč). V nich se snaží tlumočit myšlenky mluvčích, přičemž je používá k hlubší analýze událostí, k osvětlení postojů a názorů protagonistů obou válčících stran. V úvodu této řeči rozvinul myšlenku, „že se nesluší, aby víra v zásluhy mnohých závisela na tom, zda o nich jeden člověk dobře či méně dobře mluví.“ Dále pak Periklés vysvětluje, jakým úsilím a jakou politikou bylo dosaženo velikosti Athén. Vyzdvihuje, že vládne „nikoliv pár jednotlivců, nýbrž většina“, že se všem dostává rovného práva a občanům se dostává ocenění podle toho, jak se v čem osvědčili. Rovněž se dotýká problematiky majetkové nerovnosti a prohlašuje, že chudoba nikomu neubírá na cti. Prohlašuje, že Athény jsou jakýmsi učilištěm, „učilištěm odvahy, učilištěm soběstačnosti a obratnosti“. Velikost, síla a svoboda Athén vychází podle Periklés ze tří zdrojů: principů určujících athénský veřejný a soukromý život, ústavy a charakteru Athéňanů.³³

Periklés o Athénách hovoří jako o demokracii, ve které vládne většina. Vyzdvihuje rovnost před zákonem, která zaručuje všem stejná práva. V otázce individuálních lidských svobod líčí Athény jako vzor svobody a tolerance. Není zde tyranie menšiny nad většinou a není tu tyranie většiny nad menšinou. Přitom Athéňané respektují zákony a svobodně

³¹ FROLÍKOVÁ, A., Politická kultura klasického Řecka, 1.vyd., Praha, Academia, 1990, 98s, ISBN 80-200-0285-5

³² THÚKYDIDÉS, BAHNÍK, V., Dějiny peloponéské války. 2. vyd. Praha: Odeon, 1977, 595 s. ISBN neuvedeno

zvolené úředníky. Periklés trvá na tom, že Athéňané stejně dobře stačí na své soukromé záležitosti i na veřejnou činnost. Athénská ideologie pokládala všechny plnoprávné občany bez ohledu na vzdělání, původ a majetek za stejně schopné účastnit se veřejného života a k této účasti je morálně zavazovala.³³

1.3 Definice lidu

Pokud se přidržíme nejzákladnějšího a doslovného výkladu pojmu demokracie, pak *démos* znamená česky lid a *kratía* znamená vláda nebo moc. Jde tedy vláda lidu. Robert Dahl ve svém díle *Demokracie a její kritici* přiznává, že to, co skutečně tvoří pojem „lid“, je dvojnásob nejasné a často bývá zdrojem sporů. Dále uvádí, že obhájci demokracie – včetně politických filozofů – příznačně předem předpokládají, že „lid“ již existuje. Jeho existence se bere jako fakt, jako produkt historie.³⁴

Toto tvrzení možná podporuje i má zkušenost. V průběhu studia a přípravy na diplomovou práci jsem mimo jiné v knihovně pátral i po jednoduché a jednoznačné definici pojmu „lid“. Jaké bylo mé překvapení, když jsem po nahlédnutí do *Politologického slovníku* vydaného v roce 2001 nakladatelstvím C. H. Beck hledanou definici „lidu“ nenašel.³⁵ O kousek dál ležící *Filozofický slovník* z roku 1985 pak termín „lid“ definuje pomocí následujících tří pohledů.³⁶

Lid v politologicko-sociologickém smyslu je historickou kategorií. Zahrnuje všechny třídy a společenské vrstvy, které mají zájem a objektivně jsou schopny realizovat společenský pokrok. Ostatní třídy nebo vrstvy nepatří v tomto smyslu do kategorie lidu, ale do kategorie nepřítel lidu (nelidové vrstvy).

Následně je pak pojem „lid“ vysvětlen jako forma přednárodních lidských pospolitých útvarů jako jsou kmeny, rody, tlupy. V posledním smyslu je „lid“ způsob označení pro veškeré obyvatelstvo, obyvatelstvo země, státu, národa.

³³ FROLÍKOVÁ, A., *Politická kultura klasického Řecka*, 1.vyd., Praha, Academia, 1990, 98s, ISBN 80-200-0285-5

³⁴ DAHL, R., *Demokracie a její kritici*, 1. yd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3

³⁵ ADAMOVÁ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J., *Politologický slovník*, 1. Vyd.2001, Praha, C.H. Beck, 284s, INSN 80-7179-469-4

³⁶ BERKA, K., a kol., *Filozofický slovník*, 1.vyd., Praha, nakladatelství Svoboda, 1985, 459s, 25-012-85

Takto presentované a vnímané pojetí pojmu „lid“ je z mého pohledu jednostranně zavádějící a účelovou interpretací používanou v rámci tzv. třídního boje a třídního výkladu dějin a politiky.

Filozof Erazim Kohák ve své eseji s názvem „Jak se skloňuje lid“ definuje tento pojem jako skupinu „lidí“, které něco spojuje. Dále ho rozvíjí takto: kategorie lid zahrnuje každého bez rozdílu v úkolu samosprávy společnosti lidí svobodných, rovných a odpovědných, kteří se podílejí na odpovědnosti moci a sami si vládou. Jsme to my, lidé, sice pohromadě, avšak zároveň jednotlivě každý z nás, ne jakýsi abstraktní monolit „lid“. Lid nemá společnou vůli, nezávislou na nás, i když zjevně máme společný zájem. Svá rozhodnutí ale děláme sami a ne jako neurčitý lid. Kohák dále staví „lid“ nad „národ“, který vnímá jako pojem ještě užší než „lid“ a do jisté míry i vyčleňující. Jako příklad pak uvádí první ústavu Československé republiky, která de facto začínala slovy „My, národ československý...“ a tímto ustanovila určitou privilegovanou složku Čechů, kteří se hlásili k „československé národnosti“.³⁷

Další vymezení pojmu „lid“ nabízí Karel Klíma, který jej specifikuje jako většinu obyvatelstva (například bez kriminálních živlů), která má potenciální zájem na tom, aby v jeho zájmu byla přijímána určitá rozhodnutí. V užším slova smyslu lidem pak rozumí soubor voličů, tedy občanů daného státu, kteří dosáhli určitého věku a neexistují u nich překážky k výkonu volebního práva.³⁸

Faktem zůstává, že uvnitř „národa“ má jenom omezená podskupina lidí právo účastnit se vlády. Kdo by měl být členem této podskupiny? Tato otázka je pro příznivce demokracie vždy obtížná. Pokud se podíváme do historie na kořeny demokracie, tak zjistíme, že i v době největšího rozkvětu athénské demokracie lid nikdy nezahrnoval více než malou menšinu dospělého obyvatelstva Atén. Athénská demokracie přiznávala politická práva pouze svobodným mužům, tj. mužům, kteří občanská práva nabyli tím, že dosáhli věku 20-ti let, čemuž musela předcházet dvouletá vojenská služba a rovněž byl potřebný souhlas občanů v mateřském dému. Řekové neuznávali existenci všeobecných požadavků všech občanů

³⁷ KOHÁK, E., Průvodce po demokracii, 2.vyd., Praha, Sociologické nakladatelství, 2002, 34-34s, ISBN 80-86429-03-2

³⁸ KLÍMA, K., Teorie veřejné moci (vládnutí), 1.vyd., Praha, ASPI Publishing, 2003, 311s, ISBN 80-86395-78-2

polis na svobodu, rovnost nebo politickŕ a lidskŕ prŕva. To znamenŕ, Œe athŕnskŕ demokracie byla exkluzivnŕ.³⁹

Stŕt pŕijmŕ zŕkony, kterŕ jsou vynutitelnŕ proti osobŕm, jeŒ nejsou obĉany, nemajŕ prŕvo ŕĉastnit se tvorby tŕchto zŕkonŕ a nedaly explicitnŕ, ani implicitnŕ, souhlas k zŕkonŕm, kterŕ jsou nuceny dodrŒovat. KaŒdŕ stŕt to nŕkdy v minulosti udŕlal a nenŕ dŕvod pŕedpoklŕdat, Œe i nejdemokratictŕjŕ stŕty v tom nebudou v budoucnu pokračovat. Na druhŕ stranŕ se vŕsak setkŕvŕme s pŕistupy, kterŕ tuto praxi kritizujŕ.³⁹

Podle J. J. Rousseaua vznikŕ politickŕ obec spoleĉenskou smlouvou.⁴⁰ Rousseau hodlŕ nalŕzt takovou obec, jeŒ by ochraŕovala osobu a majetek kaŒdŕho ĉlena spoleĉnosti, avŕsak jedinec by poslouchal jenom sebe samotnŕho. Pokud vŕichni jednotlivci, a ve stejnŕm rozsahu, odevzdajŕ svŕ pŕirozenŕ prŕva politickŕmu spoleĉenstvŕ, nepodŕizujŕ se libovŕli druhŕch lidŕ, ale zŕstŕvajŕ svobodnŕ. KdyŒ „se kaŒdŕ dŕvŕ vŕsem, nedŕvŕ se nikomu, a kdyŒ jeden neziskŕvŕ nad druhŕm jinŕ prŕvo, neŒ jakŕ on sŕm nad sebou postoupil, ziskŕvŕ ĉlovŕk nŕhradu za vŕše, co ztrŕcŕ, a vŕce sŕly k tomu, aby si zachoval.“ Nikdo se tak nepoddŕvŕ druhŕmu, ale podŕizuje se kolektivu vŕsch.

Spoleĉenskŕ smlouva podle Rousseaua dŕvŕ stŕtu naprostou moc nad jeho obĉany. Moc je ovŕšem řizena obecnou vŕlŕ. Jednotlivŕ obĉan je povinen poskytnout suverŕnu (lidu) vŕše, o co si Œdŕdŕ, a suverŕn pak nesmŕ poŒŕdat o nic neŒ o to, co je k obecnŕmu ŕžitku celŕ spoleĉnosti.⁴¹

Podle Dahla takto Rousseauem definovanŕ pojem „lid“ navozuje dalŕŕ otŕzky. Rousseauova formulace je zaloŒena na pŕedpokladu, Œe nikomu by se nemŕlo vlŕdnout bez jeho souhlasu, ani by se na nikom nemŕlo poŒŕdat dodrŒovŕnŕ zŕkonŕ, kterŕ v pravŕm smyslu slova nevytvořil. Rousseau se domŕnŕval, Œe politickŕ soustava vyŒaduje souhlas vŕsch, kdo jŕ podlŕhajŕ. Na druhŕ stranŕ je vŕsak moŒno pŕijmout a prosazovat zŕkony, pokud s nimi souhlasŕ vŕtŕšina. Proĉ pak postaĉuje vŕtŕšina, kdyŒ se v prvnŕm pŕŕpadŕ Rousseau vyŒaduje jednomyslnost? Rousseau patrnŕ pŕedpoklŕdal, Œe velkŕ poĉet osob v kaŒdŕ republice –

³⁹ DAHL, R., Demokracie a jejŕ kritici, 1.vyd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3

⁴⁰ ROUSSEAU, J.-J., O spoleĉenskŕ smlouvŕ, neboli, O zŕsadŕch stŕtnŕho prŕva. Dobrŕ Voda: AleŒ ĉenŕk, 2002, 157 s. ISBN 80-86473-10-4 (vŕz.)

⁴¹ HLOUŒEK, V., KOPEĉEK, L., CŕSARŕ, ĉ., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmŕnky, nepŕŕtelŕ a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

děti, cizinci a mnoho dospělých mužských obyvatel- bude subjektem, ale nebudou způsobilí být občany.⁴²

* * * * *

V předchozí části své práce jsem se pokusil objasnit pojem „lid“ a to tím způsobem, že jsem nejprve předložil několik příkladů rozdílných definicí tohoto pojmu, tak jak byly a jsou uváděny v odborné literatuře. Přesto stále zůstává nezodpovězená konkrétní otázka: „Co je lid, případně kdo je lid, v současné České republice? Myslím, že podstatnou část odpovědi lze nalézt v Ústavě České republiky.

Ústavy České republiky je založena na širokém, občanském principu tak, jak jej ve svém pojetí například vnímá filozof Erazim Kohák. Takto pojatá ústava nevyklučuje žádného občana z „lidu Československé republiky“ a výkonu jeho vlády (tj. volit a být volen) na základě rasy, barvy pleti, národnosti a vyznání. Již v její preambuli je byl učiněn odklon od nacionálně exkluzivních principů minulých státoprávních uspořádání na území bývalého Československa. Ústava začíná textem: „My, občané České republiky v Čechách, Moravě a ve Slezsku ..., jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku...“.⁴³ Pro srovnání uvedme, jak začínala první ústava Československé republiky: „My, národ Československý, chtějící upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistit pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 Ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje.“⁴⁴

Pasáž v čl. 2 odst. 1) ústavy ve znění: „lid je zdrojem veškeré státní moci“, je vyjádřením tradiční ideje suverenity lidu, kterou můžeme nalézt v práci J. J. Rousseaua.⁴⁵ Hlavním obsahovým prvkem je zásada suverenity občanů. Zde se pojem lid rozkládá do dvou základních skupin – občanů a obyvatel státu. Rozhodování o státních orgánech prostřednic-

⁴² DAHL, R., *Demokracie a její kritici*, 1.vyd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3

⁴³ Česko. Preambule Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 S., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/202Sb. a 319/2009.

⁴⁴ Česko. Ústavní zákon, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky č. 121/1920 Sb. ze dne 6. 3. 1920

⁴⁵ ROUSSEAU, J.-J., *O společenské smlouvě, neboli, O zásadách státního práva*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, 157 s. ISBN 80-86473-10-4 (váz.)

tvím voleb je omezeno jen na občany státu.⁴⁶ Přesto je nutné i pro neobčany garantovat základní politická práva, která umožní základní vyjádření politické vůle tak, jak je to garantováno v článku 17, 19 a 20 Listiny Základních práv a svobod (svoboda projevu, právo shromažďování, právo sdružovací).⁴⁷

Jednou ze základních podmínek, jejichž splněním se „pouhý obyvatel“ České republiky zařadí mezi „lid“ České republiky ve smyslu možnosti realizace demokratického výkonu jeho vlády, je získání státního občanství. V článku 12 odst. 1 ústavy se stanoví, že: „Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon.“ Rovněž dle ustanovení článku 12 odst. 2) ústavy „Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.“⁴⁸

Státní občanství lze charakterizovat jako specifický, zpravidla trvalý právní vztah fyzické osoby ke státu a zpětně státu k ní, který zahrnuje vzájemná práva a povinnosti, a jež existuje bez ohledu na faktické místo pobytu osoby. Rozsah těchto práv a povinností je širší než je tomu u jiných obyvatel státu, neboť některá práva a povinnosti přísluší pouze osobám se státním občanstvím České republiky. V současné době problematiku nabývání a pozbývání státního občanství upravuje především zákon č. 40/1993S., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. K nabytí českého státního občanství ve smyslu uvedeného zákona dochází narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území České republiky, prohlášením a udělením.⁴⁹

Udělením může vzniknout státní občanství České republiky fyzické osobě, která o to požádala a splňuje níže uvedené podmínky, které vyplývají z ustanovení § 7 – 12 z.č 40/1993 Sb.:

- má na území české republiky ke dni podání žádosti po dobu nejméně pěti let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržuje,

⁴⁶ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1. vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

⁴⁷ Česko. Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1998 ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁴⁸ Česko. Čl. 2 odst. 1) Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 S., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/202Sb. a 319/2009

⁴⁹ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1.vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

- prokáže, že nabytím státního občanství české republiky pozbude dosavadní státní občanství, nebo prokáže, že pozbyla dosavadní státní občanství, nejde-li o osobu bez státního občanství nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území České republiky,
- nebyla v posledních pěti letech pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin,
- prokáže znalost českého jazyka,
- plní povinnosti vyplývající z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt a vstup cizinců na území České republiky (zákon č. 326/1999Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů), povinností vyplývajících ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky.⁵⁰

Dle ustanovení § 11 z.č. 40/1993 Sb. lze splnění některých výše uvedených podmínek prominout.

K pozbytí státního občanství české republiky může dojít pouze na základě prohlášení občana a okamžikem, kdy občan nabude cizího státního občanství, neboť nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.⁵⁰

Pro úplnost je třeba uvést, že se žádost o udělení občanství České republiky podává na příslušném krajském úřadě dle místa trvalého pobytu žadatele. V Praze je místem podání žádosti příslušná městská část dle místa pobytu žadatele a ve městech Brno, Plzeň a Ostrava je místem podání magistrát. Podaná žádost je ve lhůtě do 30 dnů zpracována a dále je cestou cizinecké policie zaslána na Ministerstvo vnitra české republiky.⁵¹ O udělení státního občanství rozhoduje Ministerstvo vnitra České republiky a na vyřízení žádosti je správním řádem stanovena lhůta 90 dnů od zahájení řízení. Na udělení státního občanství neexistuje - ani za splnění výše uvedených podmínek – právní nárok. Je věcí správního uvážení příslušného úřadu, zda státní občanství udělí.⁵⁰

⁵⁰ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1. vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

⁵¹ Udělení státního občanství, [online], 31. července 2008, Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

Další důležitá podmínka pro začlenění se do kategorie „lidu“ je stanovena v čl. 18 odst. 3 Ústavy České republiky: „Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl hranice věku 18 let.“ Z uvedeného vyplývá, že jediným omezením aktivního volebního práva u občana České republiky je omezení věku. Právo volit vznikne, pokud občan České republiky dosáhne věku 18 let alespoň v druhý den voleb. I když má dle ústavy právo volit každý občan České republiky po dosažení věku 18 let, existují přesto tzv. „překážky výkonu volebního práva“. Zákon rozeznává dle ustanovení § 2 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, dvě překážky pro uplatnění volebního práva. První překážkou je zbavení způsobilosti k právním úkonům a druhou pak může být zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu. V tomto druhém případě by překážka výkonu volebního práva vznikla v důsledku realizace opatření, jež by vyplynulo z aplikace obecně platných předpisů s cílem léčení nemocí zvláště společensky závažných, asanačním, dezinfekčním a jiným opatřením na ochranu před nákazou.⁵²

Problémem způsobilosti se mimo jiné zabýval ve své práci Robert A. Dahl s odkazem na Milla a jeho práci „Úvahy o vládě ústavní“⁵³. Mill staví základní požadavek pro určení způsobilosti občana k výkonu vlády takto: „osoba, jenž má být způsobilá zapojit se do vlády musí předložit důkaz, že si je schopna opatřit nejobyčejnější potřeby, aby se mohla o sebe starat; aby se rozumně postarala o zájmy své i těch osob, které jsou jim nejbližší.“⁵⁴ Takto široce definované výběrové pravidlo pro způsobilost by se mohlo stát lehce zneužitelným, takže by při takto pojaté realizaci vyloučení z „lidu“ mohlo vést až do situace, kdyby skupina vyloučených obyvatel by byla příliš velká a postupně by docházelo k rozbití sociální soudržnosti.

Právní řád České republiky oproti tomu otázku způsobilosti upravuje v zásadě minimálním požadavkem věkového limitu, který je dosažitelný pro každého, takže nenarušuje zásadu rovnosti občanů. Toto omezení je stanoveno v čl. 19 odst. 3 Ústavy České republiky takto: „(1) Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který

⁵² SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1.vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

⁵³ MILL, J.S., SPURNÝ, J., VAHALÍK, F., Úvahy o vládě ústavní. 2., upravené vyd., v Nakl. Svoboda 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992, 239 s. ISBN 80-205-0267-X (brož.)

⁵⁴ DAHL, R., Demokracie a její kritici, 1.vyd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3

má právo volit a dosáhl věku 21 let. (2) Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.“ Překážkou výkonu pasivního volebního práva (viz komentář k čl. 18) je shodně jako u aktivního volebního práva zbavení občana způsobilosti k právním úkonům, překážkou výkonu pasivního volebního práva není omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu vzhledem k tomu, že toto omezení by nebránilo volbě takto „omezeného“ kandidáta.⁵⁵

Po zpracování této části práce bych na dříve položenou otázku: „Co je lid, případně kdo je lid, v současné České republice?“ odpověděl takto. „Lid České republiky je skupina občanů České republiky ve věku starším 18 let, která není ve výkonu volebního práva omezena žádnou překážkou.“

1.4 Přímá demokracie

Počátky přímé demokracie lze hledat někde na úsvitu lidského věku. Zde se zřejmě odehrálo první hlasování, první společné rozhodování rovných mužů o tom, kde a co se bude lovit, na jaké pastviny se požene stádo a kam se před nastávající zimou přesídlí rodina, tlupa či kmen. Bohužel se tato první rozhodování udála dávno před vznikem písma a tak se zřejmě již nikdy nedovíme, kde a kdy skutečně první přímá demokratická volba proběhla. Snad proto většina veřejnosti spojuje vznik přímé demokracie téměř výhradně s érou athénské demokracie. Často se zapomíná, že obdobný způsob vlády se objevil i na Apeninském poloostrově. Staří Římané nazvali svůj systém republikou (z latiny „res“ věc a „publicus“ veřejný).

I když, Římská republika trvala mnohem déle než athénská demokracie, přesto po mnoha peripetiích (války, občanské nepokoje) postupně upadá a její duch se ztrácí s nástupem diktatury Julia Caesara. Jeho násilnou smrtí na schodech senátu v březnu roku 44 př. Kr. Římská republika končí a nastává věk císařů.

⁵⁵ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1. vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

Na Apeninském poloostrově se vláda lidu opět objevuje v době po 1100 letech v podobě městských republik. Jen namátkou uvedu Florencii a Benátky, které prosluly mimořádným blahobytem, kulturou, dokonalostí řemeslné výroby, skvělou architekturou. Bohužel po období bouřlivého rozkvětu postupně přišlo období útlumu a pádu a tak se tyto městské republiky postupně začlenily do větších národních států.

Bylo by ale velkou chybou spojovat vznik demokracie (a tehdy se jednalo výhradně o přímou demokracii) pouze s oblastí Středozeemí. Příhodné podmínky se objevily v dalších částech Evropy. Je možné například připomenout soudní shromáždění Vikingů, v norštině nazývané Thing, na kterých v době cca 900 let po Kristu probíhalo společné rozhodování o zákonech a sporech. Nebo alpské horské oblasti dnešního Švýcarska, kde se městské republiky udržely až do 18 století.⁵⁶

V souvislosti s moderní teorií přímé demokracie je zmiňován J. J. Rousseau (1712-1778). Jeho teorie se pohybuje na rozhraní přímé a zastupitelské demokracie, i když k té první má nesporně blíže. Rousseau dle Marka Skovajsy ve své politické teorii rozlišuje mezi vládou jakožto výkonem a zákonodárstvím. Součástí jeho teorie je názor, že základ politické moci netvoří právo vydávat konkrétní nařízení, jenž přísluší vládě, ale právo vydávat zákony, se kterými musí být každé exekutivní nařízení v souladu.⁵⁷ To, že by lid vykonával vládu ve smyslu výkonu moci, je dle Rousseaua nemožné. Demokratická vláda lidu ve smyslu výkonu moci by byla možná pouze ve společnostech, které by splňovaly tyto požadavky:

- jsou tak malé, aby se všichni občané mohli osobně znát,
- vládne v nich „prostota mravů“, takže veřejné debaty jsou umírněné,
- jejich členové si jsou rovni majetkem i hodnostmi,
- chybí v nich přepych

Současné splnění všech těchto podmínek považuje Rousseau za utopii. Sám se vyjadřuje v tom smyslu, že demokraticky by si mohl vládnout pouze národ bohů.

⁵⁶ DAHL, R., O demokracii: průvodce pro občany, 1.vyd., Praha, Portál, 2001, 192s, ISBN 80-7178-422-2

⁵⁷ CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5

Jedním z významných nedostatků participační teorie demokracie, které omezují její použití v praxi, je tedy problém velikosti. Počet obyvatel státu (obce) je zpravidla příliš velký, aby se někde mohli sejít a mohli uplatnit svůj hlas a vůli při rozhodování. Robert A. Dahl na modelu ideální „polis“ o počtu pouhých 10 000 obyvatel demonstruje důsledky relativně malého počtu občanů, kteří by se měli na přímém rozhodování podílet. V případě, že by každý účastník takového shromáždění hovořil pouhých deset minut, ve kterých by přednesl svůj návrh, případně důvody pro a proti, tak celkový čas projednání by činil 100 000 minut tj. 208 osmihodinových pracovních dní. Dahl na základě této jednoduché demonstrace dochází k těmto závěrům, že:⁵⁸

- možnosti účasti se rapidně zmenšují s růstem velikosti občanského shromáždění,
- i když se mnohem více lidí účastní tak, že naslouchají řečníkům, maximální počet aktivních účastníků jedné schůze, kteří se mohou ústně vyjádřit, je velmi malý – ve většině případů jich bude pravděpodobně mnohem méně než sto,
- tito plně se účastnící členové se fakticky stávají zástupci ostatních, ovšem s výjimkou hlasování, jehož se samozřejmě zúčastní všichni, kdo se na shromáždění dostavili,
- lze tedy říci, že v jednotce ovládané demokracií založenou na shromážděních všech občanů de facto existuje zastupitelský systém určitého druhu,
- nelze však zajistit, aby plně se účastnící členové byli skutečnými reprezentanty mlčící většiny,
- má-li se uskutečnit systém, který by zajistil spravedlivý výběr zástupců, dají občané z rozumných důvodů patrně přednost tomu, aby se tak dělo ve svobodných volbách.

Další teorii participační demokracie zmiňují ve své práci Lubomír Kopeček a Vít Hloušek.⁵⁹ Je jí marxistická vize transformace státu a společnosti. Marx označuje liberální demokracii za podvod, který zastírá základní skutečnost, že ve společnosti neustále probíhá nesmiřitelný třídní boj. Jako cestu osvobození utlačované dělnické třídy volil revoluci,

⁵⁸ DAHL, R., O demokracii: průvodce pro občany, 1.vyd., Praha, Portál, 2001, 192s, ISBN 80-7178-422-2

⁵⁹ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

kteřá by měla nastolit diktaturu proletariátu. Tato diktatura se měla stát skutečnou demokracií se silnými prvky přímé účasti občanů (omezení byrokracie, decentralizace atd.). Je bohužel smutnou skutečností, že vyústila v jednu z nejhorších totalitních diktatur. Oba autoři ve své práci dále uvádějí, že myšlenky participační demokracie byly v 60 letech 20 století spojeny s proudem „Nové levice“, který je prezentován např. Crawfordem B. Macphersonem nebo Carolem Patemanem⁶⁰

Zdá se, že konec 20. století a začátek 21. století nabídl příznivcům participační demokracie nové možnosti, a to v podobě rozvoje moderních informačních a telekomunikačních technologií. Proti představě, že díky rozvoji Internetu a masmédií dojde k lepší informovanosti občanů a zvýšení jejich zájmu o politické rozhodování, který bude vyjádřen formou elektronické komunikace s politiky a elektronickým hlasováním všech občanů, však staví Čestmír Císař názor, že by takto „realizovaný způsob rozhodování mohl sklouznout do populistického plebiscitu.“⁶⁰ Možnost, že se bude v referendu rozhodovat SMS zprávami stejným způsobem jako při volbě „Superstar“, se může jevit zpočátku jako příliš absurdní, ale pokud si uvědomíme současnou dostupnost Internetu a mobilních telefonů, tak je nejen teoreticky ale i technicky proveditelná. Velkým rizikem elektronické komunikace je navíc snadná ovlivnitelnost občana a hrozba rozpadu společnosti tak, jak ji naznačuje tentýž autor: „V konečném důsledku tak hrozí, že atomizovaní jedinci sedící osaměle před obrazovkou počítače budou manipulovatelní mnohem snadněji, než v „demokraticky zastaralé“ zastupitelské demokracii.“⁶⁰ Závěrem bych ze své zkušenosti uvedl jednu paralelu. Je všeobecně známou skutečností, že zboží zakoupené prostřednictvím internetového obchodu lze vrátit do 14 dní od převzetí zboží bez udání důvodu, neboť se kupující rozhoduje pouze na základě jednostranně předložených informací, které v době rozhodnutí nemůže konfrontovat se skutečností. Bylo by to možné i v případě voleb po telefonu a Internetu? Jedno je však jisté.

V současné době se přímá demokracie jako převažující forma společensko-politického uspořádání prakticky nevyskytuje. Určitou výjimkou je Švýcarsko, které je zřejmě jediným příkladem evropské země, kde došlo ke kombinaci prvků přímé demokracie (referendum) a demokracie zastupitelské.

⁶⁰ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

1.5 Nepřímá demokracie

Problém, který se stále dokola objevuje při jakékoliv zmínce o přímé demokracii, je problém velikosti. Většina dnešních států je zkrátka příliš velká na to, aby se dala řídit a spravovat výhradně pomocí těch forem vlády, které jsou obvyklé v přímé demokracii.

Řešením je zcela jistě zastupitelská demokracie. Je však všelékem? Postačí vytvoření sboru zástupců, kteří budou v cyklu pravidelných voleb a pod hrozbou nezvolení dostatečně chránit a prosazovat zájmy svých voličů? Jako vzor a příklad pro takto koncipované zastupitelské demokracie může sloužit toto vyjádření britského myslitele Johna Stuarta Milla (1806 – 1873), jak je uvádí ve své práci Vít Hloušek.⁶¹

„Je patrné, že jediná vláda, která může vyhovět všem nezbytnostem společenského stavu, je ta vláda, na které se podílí veškerý lid, že účast i v nejnepatrnější veřejné funkci je užitečná, že tato účast by měla být tak velká, jak jen to úroveň všeobecného rozvoje společnosti dovoluje, a že nakonec nemůže být nic žádoucnějšího, než aby se mohli všichni podílet na suverénní moci státu. Protože se však ve státě, vyjma jednotlivé malé obce, mohou všichni osobně podílet jen na určité velmi malé části veřejných úkolů, vyplývá z toho, že ideálním typem dokonalé vlády je zastupitelská vláda.“

Takto relativně široce koncipovaná zastupitelská demokracie v její nejširší podobě je zřejmě nikdy nedosažitelným ideálem. Samozřejmou nutností by byla široká vrstva kvalifikovaných občanů. Mill očekával, že občané, podílející se na výkonu veřejných funkcí, se budou pro a při výkonu svých funkcí sami zdokonalovat ve svých vědomostech a schopnostech ku prospěchu společnosti. Kladl velký důraz na vzdělávání a výchovu občanů. Lze říct, že nedílnou součástí jeho teorie byl požadavek výchovy člověka k rozvoji jeho morálních vlastností, jako jsou odpovědnost a kázeň. Zřejmě si zřetelně uvědomoval nebezpečí, které demokracii hrozí od nekvalifikovaného sboru zástupců. Předpokládal ale, že rozdělením moci mezi exekutivu a legislativu a za současné kontroly kvalifikovaných občanů lze toto nebezpečí odstranit.

⁶¹ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

Jiný pohled na zastupitelskou demokracii nabízí italský politolog Giovanni Sartori. Sartori odmítá existenci široké vrstvy vysoce kvalifikovaných občanů a je zastáncem teorie elit. Jeho pojetí principů tvorby rozhodnutí v demokracii je následující. Jestliže se v demokracii hovoří o většině (menšině), tak se zpravidla vztahují tyto pojmy k proceduře, tedy postupu, podle kterého se provádí rozhodnutí. Z několika nabízených alternativ řešení problému se procesem volby vybírá to řešení, na kterém se v okamžiku rozhodování shodne většina. V současných zastupitelských demokraciích jde o většinu voličů. Menšinou jsou potom ty skupiny, které mají rozhodující vliv na formování názorů voličů, kteří pak svojí většinou rozhodnou, který menšinový názor zvítězí.

Demokracii lze proto dle Sartoriho rovněž chápat jako systém, v němž se menšina v průběhu rozhodování stává většinou a tato rozhodující většina pak určuje a podporuje menšinu (elitu), která vládne. V tomto vztahu neexistuje podle Sartoriho žádný protimluv, z něhož by bylo možné odvodit, že elity ve smyslu vládnoucí menšiny do demokracie nepatří. V demokracii existuje elita pouze jako výsledek procesu formování vůdců. Tato elita - de facto „vládnoucí třída“ – vzniká výhradně důsledkem svobodného vertikálního pohybu. Nedemokratické systémy naopak vytvářejí elitu jako uzavřený celek, který předává svou moc prostřednictvím kooptace nebo na základě dědictví.⁶² Demokracie je podle Sartoriho silně závislá, výrazně více než jiné typy režimů, na kvalitě elitních menšin. Podle jeho názoru je strach z vlády elit v demokracii anachronismus. Bez schopnosti lídrů není fungování demokratického režimu představitelné.⁶³

Zastánci teorie elity akceptují společenskou nerovnost jedinců. Společnost a její hierarchické uspořádání je pak výsledkem této nerovnosti. Pohyb se společnosti tedy přednostně nesměruje k naplnění demokratických ideálů, ale je úzce spjat s mocí. Rizika spojená s teorií elit jsou zřejmá. Jde o nebezpečí posunu od elitismu k postupnému přechodu demokracie v diktaturu. Mill předpokládá, že demokracii ochrání rozdělení moci mezi moc zákonodárnou a moc výkonnou za současného dozoru široké vrstvy kvalifikovaných občanů. Přesto si musíme položit otázky: „Je takto nastavený obranný mechanismus demokracie dostatečný?“ „Je funkční vždy a za všech okolností, i když je velká část jindy angažovaných občanů ve společnosti vystavena existenčnímu tlaku např. v případě hospodářské

⁶² ŘÍHOVÁ, B., Úvod do současné politologie, 1.vyd. Praha, Portál, 2002, 207s, ISBN 80-7178-628-4

⁶³ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

krize?“ Pokud „nepřítel“ bude jasně identifikován a zaútočí zvenčí, tak zřejmě ano a všichni si dovedeme představit způsob obrany. „Co když ale útok přijde zevnitř?“ Na tuto otázku se pokusím zodpovědět pomocí příkladu z historie.

Je jím nástup Adolfa Hitlera k moci. Poprvé útočí viditelně, hlasitě a zvenčí. Jeho útokem je tzv. Mnichovský pokus o puč, který se dne 9. listopadu 1923 rozplývá v palbě pušek. Stojí ho to 14 mrtvých a vypadá to na definitivní konec jeho pochybné kariéry. V prvopočátku se zdá, že strážci výmarské demokracie konali tak, jak měli. I v porážce však dokáže Hitler využít situace a slabosti demokracie. Útočí zevnitř. Jeho cílem je získání nejdůležitějšího spojence a zároveň suveréna demokratického systému. Tím suverénem je volič. Jak toho dosáhl? Hitler se stává svůdcem. Nabízí jednoduchá řešení, která jsou srozumitelná každému. Navíc je dokáže obalit do nejrůznějších pozlátek. Bubny, píšťaly, pochodně, vlajky a samozřejmě průvody. Dává chléb a hry. Každý se může zapojit, pokud není nepřítel. I na toho umí Hitler přesně a rychle ukázat. Je moderní. Využívá rozhlas, přesunuje se z jednoho volebního mítinku na druhý letadlem a dává lidem pocit, že dokáže být všude. Styl a vnější forma jsou pro něho cennější než argumenty a odborná diskuse.

Na volební kolotoč roku 1932 byl Hitler připraven nejlépe ze všech. Díky tomu vyhrává červnové volby roku 1932 s 37,5 procenty hlasů a NSDAP se stává nejsilnější německou stranou. V dalších, listopadových volbách roku 1932 dostává o dva miliony hlasů míň, ale přesto se stává za pomoci starých elit v lednu roku 1933 říšským kancléřem. Požár Říšského sněmu mu umožní schválení zákona prezidentem Hindenburgem, který bude v dějinách zapsán jako „Nařízení ohledně požáru říšského sněmu“, přičemž se de facto jednalo o vyhlášení permanentního výjimečného stavu. Smrt demokracie nastává v Krollově opeře dne 23. března 1933 přijetím zmocňovacího zákona poslanci Říšského sněmu. Pro hlasovali poslanci všech stran mimo 94 sociálních demokratů. Jistěže bylo přítomno v nějaké formě násilí SA, ale faktem zůstane, že se Němci k diktatuře provolili a prohlašovali.⁶⁴

Problémem a hrozbou nástupu neliberální demokracie a autoritativních režimů demokratickou cestou, tj. volbou občanů, se ve své práci „Vzestup neliberální demokracie“ zabývá Fareed Zakaria.⁶⁵ V jeho pojetí je západní demokracie liberální systém, který se vyznačuje svobodnými a spravedlivými volbami. Nedílnou součástí demokracie je dodržová-

⁶⁴ KNOPP, G., Hitler, 1.vyd., Praha, Knížní klub, 1998, 304s, ISBN 80-7176-815-4

⁶⁵ ZAKARIA, F., Vzestup neliberální demokracie, 1.vyd. Praha: Občanský institut, 18s, ISBN neuvedeno

ní a ochrana základních lidských práv a svobod jako je svoboda projevu, shromažďování, náboženského vyznání a soukromého vlastnictví. Všechny tyto hodnoty lze nazvat konstitučním liberalismem. Samotný liberalismus lze spíše chápat jako doktrínu hospodářské politiky a prostředí, ve které demokracie žije a je uskutečňována. Přesto nelze očekávat, že k dosažení konstitučního liberalismu musí dojít vždy v zemi s demokratickou praxí. Zakaria uvádí, že v letech 1996 až 1997 mělo ze 193 zemí světa 118 demokratické zřízení. V těchto zemích žilo 54,8 procent světové populace. Mohlo by se zdát, že tento stav by mohl vyvolávat v příznivcích demokracie nadšení. Bohužel tomu ale tak není. Na zprávě americké organizace Freedom House dokládá, že takřka polovina „demokratizujících se“ zemí jsou neliberální demokracie.

Liberální demokracie podle Zakarii neznamena pouze garanci sociálních, politických, hospodářských a náboženských práv. Musí vycházet i z respektu k autonomii a důstojnosti jednotlivce a musí zajistit ochranu jednotlivci před jakýmkoliv nátlakem, ať už ze strany státu, církve nebo společnosti. Konstituční liberalismus je liberální proto, že čerpá z filozofických proudů počínajících ve starém Řecku a zdůrazňuje individuální svobodu. Je konstituční proto, že se opírá o tradici vlády zákona, která se objevila u starých Římanů. Lze ho chápat tak, že každý jedinec má nezciřitelná práva a je věcí vlády, aby přijala takové základy, které tato práva budou garantovat a které ve svém důsledku budou omezovat její moc. Dá se říci, že pojetí současné západní liberální demokracie by měl lépe než lidové hlasování symbolizovat nestranný soudce.

Na druhou stranu příliš často dochází k tomu, že demokraticky zvolené vlády sklouzávají k uzurpaci moci a to často i za pomoci neústavních prostředků. Takto uchopená moc postihuje jak orgány centrální státní správy, tak i samosprávy a samozřejmě i soukromé podniky a nestání uskupení. Proč tomu tak je? Především proto, že se považují za záštitu řádu.

Je to dáno zřejmě tím, že většina těchto autoritativních vlád a vládců odvozuje svoji moc od suverenity lidu, která je na ně delegována prostřednictvím volby. Jako příklad Zakaria uvádí povolební vyjádření běloruského prezidenta Alexandra Lukašenků, která pronesl krátce po svém zvolení ve svobodných volbách roku 1994: „Žádná diktatura nebude. Jsem z lidu a budu tu pro lid.“ Skutečností zůstává, že legitimizace takového uchopení moci je zdůvodňována nutností zavedení řádu do roztržité společnosti, obnovení fungování ekonomiky, sníženou akceschopností v době ohrožení. Podporu pak tyto režimy získávají na základě ekonomické, etnické, rasové nebo náboženské nesnášenlivosti. Hlavní úkolem

vládnutí v 21. století bude zvládnutí tohoto problému v rámci demokracie. Obtížnost toho úkolu vyplývá z toho, že každá neliberální demokracie získává svoji legitimitu a sílu na základě skutečnosti, že jsou přiměřeně demokratické. Největším nebezpečím pro demokracii je to, že neliberální demokracie postupně zdiskredituje liberální demokracii jako takovou a vrhne stín na demokratické zřízení. Zakaria nabízí toto řešení: „upevňování demokracie tam, kde se již zakořenila, a podpora postupného rozvoje konstitučního liberalismu po celém světě – namísto toho, aby se hledaly nové země k demokratizaci a nová místa konání voleb.“

* * * * *

Specifickou otázkou diskuze o přednostech a nedostatcích demokracie je postavení nevládních neziskových organizací v zastupitelské demokracii, pro které se vžil zkrácený název NGO (z anglického Non-Governmental Organization). Všeobecně jsou tyto nevládní organizace obecně považovány veřejností za přínosné a potřebné a jistě tomu tak v mnoha případech i je. Jsou vnímány jako organizace fungující bez závislosti na vládě, jsou zaměřeny na veřejný prospěch a tím, že slouží účelům přesahující soukromý prospěch svých členů, přispívají veřejnému blahu. Ve své činnosti se zaměřují převážně na služby a odvětví, které v dané oblasti nejsou ze strany státu dostatečně zajištěny a rozvíjeny. Jsou založeny na principu dobrovolnosti a dobrovolnické práce, i když pro svoji činnost mohou využívat příspěvky jak od státu, tak i od soukromého sektoru. Jako příklad lze uvést nejrůznější odborové a ekologické organizace, zájmové kluby, sportovní organizace, kulturní a společenské nadace. Činnost, organizace a fungování těchto organizací v ČR je pak upravená zákony.

V květnu roku 2005 Václav Klaus na setkání Rady Evropy ve Varšavě prohlásil, že novým úkolem této organizace má být boj proti tzv. „postdemokracii“. Podle Václava Klause je pro tuto „postdemokracii“ charakteristický nátlak NGO, které chtějí promlouvat do běžného života občanů, i když k tomu nemají mandát vzešlý z voleb. „Nikdy jsem nezpochybňoval právo jakékoliv nevládní organizace na existenci a aktivitu. Dokonce jsem o žádné konkrétní NGO ani nemluvil, i když mám o různých, zejména mezinárodních organizacích NGO své pochybnosti.“ Toto říká Klaus ve své odpovědi Tomáši Fetřekovi v článku, který vyšel v 44 vydání časopisu Reflex 2005, a dále dodává: „Kritizují rychle se šířící mezinárodní fenomén, který bývá v poslední době označován termínem NGOismus, i když v minulosti měl různé názvy.“

Klaus NGOismus vnímá jako ideologii, která nabízí alternativu běžnému rozhodování o věcech veřejných, jakým je tradiční parlamentní (zastupitelská) demokracie, jež je založena na všeobecném, rovném, přímém a tajném hlasovacím právu. K samotné definici a výkladu pojmu NGOismus uvádí, že jde o termín relativně nový společenskovědní termín a jeho vysvětlení nelze hledat v různých encyklopediích, ale doporučuje použití libovolného internetového vyhledavače.⁶⁶

Největším nebezpečím NGOismu je podle Klause to, že nejrůznější zájmové uskupení touží přebírat organizaci a řízení věcí veřejných, které na daném území nebo oblasti obvykle vykonává stát. Hrozbou je tedy obcházení a nahrazování funkcí státu, jež jako jediné mohou být garantem nezávislosti a vnitřní svobody. Stát ale na rozdíl od NGO, musí jednat v souladu se zákony, které v demokratické společnosti vzešly z legitimních politických střetů, a jeho moc je tedy utvářena všemi občany na demokratickém principu. Oproti tomu může malá skupina aktivistů, která je sdružena do neziskové organizace, vyvinout silný tlak na politiky, kteří mohou podlehnout tomu, že jednájí ve veřejném zájmu. Nezisková organizace tak může vystupovat ve jménu „lidu“ a za „lid“ a vytvářet tak dojem, že jedná v jeho zájmu, i když její zájem může být zcela někde jinde. Využívají totiž toho, že se většina lidí nezajímá o všeobecné politické dění.

V těchto případech jsou neziskové organizace schopny ovlivnit život lidí, aniž by od nich měli jakoukoliv podporu, vyjádřenou udělením hlasu a získáním mandátu ve svobodných volbách. Neziskové organizace tak našly způsob jak „obejít“ demokratický volební systém.⁶⁷

Klaus vyjádřil obavu, že zejména v zemích třetího světa dojde k nahrazení funkce politických struktur různými NGO. To ve svém důsledku povede ke korupci, politickému chaosu a mocenskému boji, či dokonce k dvojvládí. Jako příklad uvádí Filipíny, kdy podle jeho slov došlo k „nemoci NGOismu“, jako důsledku prosazení různých skupinových a různých byrokratických tendencí, kterým se dobře velmi dobře daří v zemích bez dostatečné politické kontroly. Nebezpečí NGOismu považuje za aktuální i u nás. Nemá na mysli

⁶⁶ KLAUS, V., Václav Klaus odpovídá Tomáši Fetřekovi, Časopis tištěný Reflex 44/2005, [online], Dostupné z WWW: www.reflex.cz/Clanek21556.html

⁶⁷ VÍTEK, R., Václav Klaus a nepochopení „jeho“ NGOismu [online]. E-polis.cz, 14. únor 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/229-vaclav-klaus-a-nepochopeni-jeho-ngoismu.html>>. ISSN 1801-1438

nejrůznější petice a demonstrace, ale jako příklad uvádí obsazení velínu České televize se zabarikádovanými „akčními výbory“ stávkujících, přijímajících pozdravné telefonáty od vysokých ústavních činitelů a jednajících bez ohledu na jakákoliv obecně závazná pravidla.⁶⁸

Reakce na prohlášení Václava Klause, ke které došlo při již zmiňovaném Varšavském summitu Rady Evropy, byla bouřlivá. Proti takové prezentaci problému nebezpečí NGOismu se v České republice ozvalo mnoho neziskových organizací (necelých devadesát). Tyto NGO ve svém vystoupení vyzvaly Václava Klause k omluvě.⁶⁹ Rovněž vystoupilo dvanáct osobností českého disentu, které zaslaly 20. května 2005 dopis. V dopise vyjádřili nespokojenost s postojem Václava Klause k nevládním organizacím. Mimo jiné uvádí, že postoj Václava Klause: „je namířen proti občanským aktivitám“, které dnes „tvoří neodmyslitelnou součást demokratické společnosti, jejímž institucím s demokratickým mandátem poskytují zpětnou vazbu“, a dále vyjádřili obavu, že kritikou NGOismu dochází k „přímému útoku na základní principy demokracie zaručené ústavou.“⁷⁰

Další rozhořčení nevládních organizací vyvolalo prohlášení Václava Klause, který v září roku 2005 v průběhu konference pořádané společností PepsiCo přirovnal NGO ke komunistické ideologii.⁷¹ Václav Klaus k tomu ve svém dementi uvedl, že toto přirovnání vzniklo v důsledku špatného překladu z angličtiny. Nikdy ve svém vystoupení nehovořil o žádné NGO, ale o NGOismu a to v souvislosti s tím, že „lidé u nás očekávali s pádem komunismu zázraky demokracie“, což se samozřejmě nestalo a „důsledkem toho je, že někteří z nich horlivě naslouchají věrozněstům občanské společnosti (nebo komunitarismu) a NGOismu a začínají nedůvěřovat parlamentnímu systému.“⁷²

⁶⁸ KLAUS, V., Václav Klaus odpovídá Tomáši Fetřekovi, Časopis tištěný Reflex 44/2005, [online], Dostupné z WWW. reflex.cz/Clanek21556.html

⁶⁹ Nováková, M., Zastupitelská demokracie a nevládní organizace [online]. E-polis.cz, 10. leden 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/211-zastupitelska-demokracie-a-nevladni-organizace.html>>. ISSN 1801-1438.

⁷⁰ BATŤEK, R., GRUNTORÁD, J., HOLOMEK, K., et. al., Text dopisu skupiny bývalých disidentů, který zaslali v pátek 20. května prezidentu Václavu Klausovi, [online], Dostupné z WWW. idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A050523_102507_jpl

⁷¹ Klaus srovnal nevládní organizace s komunisty, iDNES.cz [online], 10. září 2005, Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/klaus-srovnal-nevladni-organizace-s-komunisty-flm-/domaci.asp?c=A050910_160515_domaci_mad

⁷² KLAUS, V., Co prezident neřekl - dementi č. 1, [online], 12. září 2005, Dostupné z WWW. hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-vaclav-klaus/co-prezident-nerek1/2627.shtml

Ondřej Císař ve svém rozhovoru pro časopis *Global Politics* na téma „Fulbrughtovo stipendium, NGOismus a neutralita sociálních věd“ přistupuje k hrozbě NGOismu takto. NGOismus se v pojetí Václava Klasuse týká pouze určitého typu zájmových skupin. Je zaměřen především na zdůrazňování škodlivosti skupin typu Greenpeace, ale opomíjí a nepřipouští škodlivost zájmů vycházejících z byznysu. Strukturálně mezi nimi žádný rozdíl není. Oba dva typy těchto organizací se snaží prosazovat svoje zájmy. Logickým krokem by pak mělo být to, že když mi vadí vliv zájmových skupin na politickém rozhodování, tak musím obhajovat politickou pozici, která se bude snažit odstranit vliv všech zájmových skupin na politické rozhodování. Tedy všech „lobistů“.

V opačném případě musím v činnosti zájmových skupin vidět důležitý aspekt fungující liberální demokracie. Právě skrz tato sdružení se do politické diskuze mohou předkládat zájmy, které se tam nemohou dostat prostřednictvím voleb a politických stran. Císař tedy v činnosti NGO a NGOismu nevidí žádnou hrozbu a opírá se o názor Jamese Madisona, který tvrdil, že nebezpečí ovládnutí státu partikulárním zájmem vyřeší konkurence plurality těchto zájmů.⁷³

Je jisté, že neziskový sektor má velký přínos pro českou společnost, a to nejen z hlediska poskytování svých jednotlivých služeb, ale také tím, že pomáhá budovat a rozvíjet občanskou společnost. To je obecná pravda. Jen čas ukáže, zda si Václav Klaus nebezpečí NGOismu vytvořil sám pro sebe, nebo je tento problém součástí dnešní společenskopolitické reality.

1.6 Referendum

Podstatou demokracie je účast občanů v politice. Jejich zapojení do politiky může být realizováno mnoha různými způsoby. Jednou z nejdůležitějších forem politické participace je volební účast v místních a celostátních volbách. Účast ve volbách však není jediným mechanismem demokratického vyjádření voličů, kterým mohou ovlivňovat politická rozhodnutí, „trestat“ politiky nebo vyvolat politickou změnu. Občané se mohou vyjádřit na-

⁷³ CÍSAŘ, Č., Fulbrughtovo stipendium, NGOismus a neutralita sociálních věd, [online], 11. prosinec 2007, Dostupné z WWW. globalpolitics.cz/rozhovory/fulbrughtovo-stipendium

příklad prostřednictvím jimi iniciovaných peticí, dopisů a formální účastí ve správních a rozhodovacích řízeních a také pomocí referenda.

V současné době vedle sebe existují dva názory na takto prezentovanou aktivní účast běžných občanů v politickém životě. Podle prvního se má politická účast odehrávat v kontextu „technologické správy“, kde jsou primární nároky na odbornost. Tento názor je preferován politiky, kteří účast občanů v politických procesech považují za neúčinnou a koncepční a legislativní otázky za příliš složité, než aby jim obyčejní lidé porozuměli a byli je v referendu schopni rozhodnout. Druhým názorem pak je, že výhradní účast politické elity a odborníků na rozhodovacím procesu vede k demokratickému deficitu, který lze překonat jen zvýšením aktivity a zapojením občanů. Michael L. Smith ve své práci *Občané v politice* uvádí: „v teorii i praxi je úloha občanů a elit v demokratické správě často pojímá jako hra s nulovým součtem, kdy více prostoru pro občany znamená méně pro odborníky a naopak.“⁷⁴

Bylo by ale chybou spojovat referendum a jeho užití výhradně s demokracií. Referenda dle Lubomíra Kopečka a Víta Hlouška byla v minulosti, ale i v současné době, poměrně často využívána i v diktaturách. Zde lze hovořit spíše o zneužití referenda, neboť se spíše pořádají pro okolní svět s cílem demonstrovat vnitřní jednotu a podporu vládnoucího režimu ze strany obyvatel státu.⁷⁵

Co je vlastně referendum? Termín referendum lze definovat jako postup, který občanům umožňuje schválit či odmítnout zákony, smlouvy, úpravy ústavy, místní předpisy či jiné normy, které jsou navrhovány vládou, parlamentem, nebo orgány státní správy a samosprávy.⁷⁴

Referenda mohou být:

- vyhlašována výkonnou mocí (vládou nebo prezidentem zřízená referenda); zde má výkonná moc možnost rozhodnout, za jakých podmínek se bude referendum konat, určuje dobu, předmět a formulaci návrhu;

⁷⁴ SMITH, L. M., *Občané v politice: studie k participativní a přímé demokracii ve střední Evropě*, 1.vyd. Praha: ISEA-Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2009, 169s, ISBN 978-80-903316-5-5

⁷⁵ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0

- ex constitutione (vyžadována ústavou); toto referendum je třeba použít v přesně stanovených případech závažných změn ústavy nebo právního pořádku;
- iniciována peticemi občanů, kdy iniciativa k vypsání referenda je na vůli občanů a rozhodující je dosažený počet podpisů pod peticemi.

Formulace otázek, které jsou předkládány občanům k rozhodnutí v referendu, je různá. Nejčastěji jsou koncipovány tak, že se hlasující volbou „ano“ či „ne“ rozhoduje, zda s určitým zákonem, jeho změnou, opatřením souhlasí. Další možností je tzv. alternativní volba, kdy hlasující musí vybrat z více variant (otázek může být více než dvě).⁷⁶

V České republice je institut referenda zakotven v ústavě. Toto je obecná a dost často používaná fráze. Při prvním zběžném nahlédnutí do Ústavy České republiky ale zjistíme, že v ústavě není žádný článek referendu přímo věnován. Teprve až při podrobnějším zkoumání se dozvídáme, že referendum je „skryto“ v odstavci 2), který zní takto: „Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.“⁷⁷ Tento odstavec ústavy vychází z obecného názoru, že oddělení moci soudní, zákonodárné a výkonné plně dostačuje k zachování suverenity lidu. Z toho pak lze dovodit, že v České republice lze prvky přímé demokracie k výkonu státní moci použít pouze omezeně, a to pouze na základě ústavního zákona, který do současné doby nebyl přijat. Přímá demokracie je tedy chápána politickou elitou jako „pouhý“ doplněk státního rozhodování v zastupitelské formě vlády.⁷⁸ O tom svědčí i fakt, že se problém ústavního zákona o referendu občas objeví jako součást předvolebních diskuzí a agitací, aby po dokonané volbě upadl v zapomnění jak u vítězů, tak u poražených. Proč tomu tak je?

Obhájci současného stavu se zřejmě budou zaklínat způsobilostí. Ale je skutečně odborná úroveň „lidu“ tak malá? Mají občané skutečně tak malý zájem o politiku a nechtějí se spolupodílet na řešení složitých otázek, které přináší současná politika, ekonomika a svět? Osobně si myslím, že správná odpověď je ne. To nakonec potvrzuje i výzkum Michaela L. Smitha, který byl proveden v souvislosti s místním referendem v Brně roku 2004.

⁷⁶ KLÍMA, K., *Teorie veřejné moci (vládnutí)*, 1.vyd., Praha, ASPI Publishing, 2003, 311s, ISBN 80-86395-78-2

⁷⁷ Česko. Čl. 2 odst. 1) Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 S., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/202Sb. a 319/2009

⁷⁸ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., *Ústava české republiky. Komentář*, 1. vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9

Cílem tohoto referenda bylo zjistit, zda se má přesunout brněnské Hlavní nádraží z centra města. Smith uvádí, že „nejdůležitějším zjištěním šetření bylo, že obě skupiny voličů byly vysoce informovány o referendu v tom smyslu, že o něm získávaly informace z celé řady zdrojů. Většina voličů hlasujících pro i proti návrhu se o referendu bavila s přáteli, sledovala diskuze na toto téma v televizi, obdržela letáky na toto téma a četla o něm v místním tisku. Mnoho voličů vycházelo ze tří či více zdrojů informací, což naznačuje velmi vysokou úroveň způsobilosti voličů a politické informovanosti.“⁷⁹

Zdá se, že tímto zjištěním by mohl být problém způsobilosti jednou provždy vyřešen. Přesto lze v minulosti vystopovat jednotlivé případy, kdy referendem byla poškozena práva menšin nebo ohrožena svoboda náboženského projevu. Jako příklad lze uvést švýcarské referendum z listopadu roku 2009, ve kterém se měli Švýcaři rozhodnout, zda chtějí ve své zemi výstavbu minaretů. Tohoto všelidového hlasování se zúčastnilo 55 procent voličů a pro zákaz výstavby se vyslovilo 57,5 procenta voličů. Referendum výrazně podporovala extrémní Švýcarská lidová strana a dodnes se vedou spory o tom, zda výsledkem nebo i samotným průběhem kampaně, nebyla narušena svoboda vyznání, kterou garantuje švýcarská ústava. Media upozornila mimo jiné na počítačovou hru, ve které hráči odstřelují minarety z pozadí švýcarské krajiny, nebo na billboardy, kde jsou minarety stylizovány jako rakety.⁸⁰ Je snadné si představit, jak by mohla pak vypadat kampaň, která by byla zaměřena na referendum týkající se menšin, kterou by například vedla dnes již zrušená Dělnická strana.

Takže si myslím, že referendum je záležitost sporná. Víím, že v průběhu demokratického rozhodování může dojít k nespravedlivým výsledkům jak v přímé, tak v zastupitelské demokracii. Za nápravu jsou pak odpovědné soudy jako jeden z pilířů moci a nakonec celá široká veřejnost, ke které se budou politici v znovuzvolení a udržení politické moci obracet.⁷⁹

⁷⁹ SMITH, L. M., *Občané v politice: studie k participativní a přímé demokracii ve střední Evropě*, 1. vyd. Praha: ISEA-Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2009, 169s, ISBN 978-80-903316-5-5

⁸⁰ Švýcaři v referendu zakázali stavbu minaretů v zemi, iDNES.cz,[online], 28. listopadu 2009, Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/svycari-zakazali-stavbu-minaretu-v-zemi-naznacuji-prvni-vysledky-referenda-1vu-zahranicni.asp?c=A091128_181224_zahranicni_ipl

1.7 Shrnutí

Na základě předchozí literární rešerše a průzkumu ostatních pramenů s využitím uvedených odkazů je možné prodat stručný přehled předností a nedostatků demokracie.

V libovolném státním zřízení je nutné uspořádat poměry života společnosti a toto uspořádání udržovat. V demokracii se na tomto procesu podílí lid, který je svrchovaným suverénem. Veškerá moc je odvozena od lidu. V moderním smyslu jsou součástí lidu všichni občané, kteří jsou svobodní a požívají rovných práv a příležitostí. Občanská práva v plné míře nemají pouze nezpůsobilí jedinci, a to buď proto, že nedosahují stanoveného věku, nebo jsou nezpůsobilí k právním úkonům, přičemž způsobilost může odebrat pouze nezávislý soud.

Již v kolébce demokracie, v Athénách, se projevovaly přednosti i nedostatky demokratického zřízení. Je možno říci, že historický příklad je průhlednější než současná politická realita, přičemž žádná oblast dávné zkušenosti neztrácí platnost i pro dnešní dobu. Již antická společnost řešila problém zahrnutí do lidu, tedy otázku, koho se demokracie bude týkat a pro koho je určena. Staří Řekové to vyřešili uplatněním exkluzivního principu. Podíl na vládě příslušel omezenému počtu svobodných občanů, kteří však tvořili menšinu obyvatelstva. Od těch dob vývoj demokracie pokračoval zejména ve smyslu rozšíření okruhu osob „lidu“, kterému bylo umožněno participovat na vládě přiznáváním svobody a podílu na výkonu práv a povinností. V současné době se za demokratickou považuje jen taková společnost, která garantuje přístup k „vládě“ všem svým občanům. Dále zaručuje lidská práva všem jedincům ve společnosti.

Jiným problémem, známým od počátků demokracie, je nebezpečí destabilizace. Demokracie umožňuje přístup k moci i jedincům, kteří ji chtějí omezit, poškodit a zničit. Hrozba přechodu od demokracie k tyranii byla známa starým Řekům a stejně tak se projevila v přechodu od výmarské demokracie k nacistické totalitě ve dvacátém století. Zatímco totalita vyžaduje poslušnost a strach. Demokracie potřebuje ke svému životu občanské ctnosti a odbornost, kterými musí disponovat každý občan. Odpovědnost a kázeň občan musí získávat výchovou k občanství.

I pak jsou ovšem přímé formy účasti lidu na vládě poměrně vzácné. Ve všech současných demokraciích na světě jde například o referendum. Všechny otázky, které je potřeba při výkonu vlády rozhodovat, nemohou být předloženy lidu k přímému hlasování. Jsou pro to dva hlavní důvody. Existují technická omezení plynoucí z přílišného množství občanů,

kteří by se v diskusi k libovolnému problému museli vyjádřit. Stejně tak je omezena i kvalifikace občanů k výkonu moci ve smyslu dispozice potřebnou odborností.

Oba tyto problémy se pokouší překonat zastupitelská demokracie, kdy občané pověřují své vybrané zástupce a ti pak ve jménu lidu realizují vládu. V důsledku toho je politika profesionalizována. V této souvislosti a vyvstávají nové problémy demokracie. Ty jsou spojeny například s rizikem oddělení profesionálních politiků od lidu. A totéž platí o propustnosti pro nové tváře z řad občanstva mezi profesionální zástupce lidu. A vzniká další řada otázek: Jakým způsobem mohou participovat občané ne-politici na výkonu vlády lidu? Jsou iniciativy občanských skupin, které se snaží prosadit vlastní zájem, vždy škodlivým NGOismem, kdy menšiny prosazují svoji agendu mimo monopol profesionální skupiny politiků? Na všechny tyto a další otázky lze najít nejrůznější odpovědi. Jedno je však jisté. Demokracie je velmi cenná a také velmi křehká. Demokracie není samozřejmá. Stále platí Masarykovo: „Má-li demokracie své nedostatky, musíme překovat tyto nedostatky a ne demokracii.“

2 VZDĚLÁVÁNÍ POLICISTŮ PRO DEMOKRATICKOU SPOLEČNOST

Každý policista by při výkonu služby měl akceptovat to, že musí dodržovat lidská, občanská a politická práva všech osob. Musí vědět, že liberálně demokratická společnost je založena na principu, že občan má poměrně velkou míru svobod, se kterou může v rámci zákona libovolně nakládat. Zároveň je policista vybaven velkou pravomocí a disponuje donucovacími prostředky včetně použití zbraně. To klade mimořádně vysoké nároky na jeho osobní občanskou zralost a zodpovědnost. Součástí jeho vzdělávání a výchovy musí být systematické působení směřující k rozvoji těchto vlastností. Výchova k demokratickým hodnotám a sociálním i občanským ctnostem je i jedním z cílů sociální pedagogiky.

Filozofická východiska sociální pedagogiky lze hledat především v osvícenství, jehož základem byla idea dobra, spravedlnosti a snaha odstranit nedostatky, změnit mravy a politiku ve společnosti 18. století. Šlo o naplnění podstaty lidskosti, lidumilství a výchovu k němu. V průběhu devadesátých let 20. století dochází k posunu od chápání sociální pedagogiky jako disciplíny zabývající se výhradně výchovnými aspekty dětí a mládeže, jenž je ohrožena působením sociálně patologických jevů, k pojetí, které preferuje nejen pomoc při odstraňování problémů, ale i stabilizaci jedince (i dospělých a seniorů) a odvrácení možného selhání. Současná sociální pedagogika se tedy zaměřuje na každodennost života jedince.⁸¹

Sociální pedagogika si všímá měnícího se prostředí a zkoumá výchovu v závislosti na tomto měnícím se prostředí. Reaguje na změny forem spoluzití občanů ve společnosti a musí reagovat i na proměny kulturních a společenskoprávních norem. Soustřeďuje a rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín. Úkolem sociální pedagogiky je nejen kultivace jedince, ale celé společnosti.

Současná informační společnost klade vysoké požadavky na každého jedince. Vyžaduje aktivitu, kreativitu, schopnost rychlého a pružného rozhodování. Náročné životní situace a časté stresy předpokládají, že se sociální pedagogika zaměří na výchovu a rozvoj duševní otužilosti. Bude muset dokázat připravit člověka na to, že porozumí demokratické společ-

⁸¹ KRAUS, B., Sociální pedagogika II, 1. vyd. Brno, 2007, Institut mezioborových studií Brno, 76s, ISBN neuvedeno

nosti i svému místu v ní. Musí dokázat vysvětlit, že cesta k úspěchu se nerovná bezohledností, zneužívání slabosti neúspěšných nebo neoprávněnému využívání sociálního systému. Jedním z hlavních cílů sociální pedagogiky je pak vysvětlit, že problémy jedince a společnosti nevyřeší odklon od liberálních hodnot demokracie k autoritativním a silovým řešením, například k fašistickým ideologiím.⁸²

Pedagogika má vysvětlovat a vychovávat, policie pomáhat a chránit. Na počátku byla policejní služba vnímána jako ochrana před nejrůznější formou kriminální činnosti, kterou páchali jak jednotlivci, tak i organizované skupiny. Postupným vývojem pak došlo k tomu, že se policie přeměňuje v instituci, jejímž posláním je udržování pořádku ve společnosti a ochrana občanů. Avšak nikoliv jakýmkoliv prostředky, ale pouze prostředky striktně zákonnými.

Současná Policie České republiky je součástí státní moci. Slouží veřejnosti, plní úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Musí být schopna reagovat na nové druhy trestné činnosti. Ať už jde o celosvětově organizovanou trestnou činnost, ilegální migraci, obchod s narkotiky a s bílým masem, nelegální prodej zbraní a informační kriminalitu atd. Pachatelé trestné činnosti se stále zdokonalují, využívají moderní informační technologie a poznatky vědy. Specifickou otázkou je pak boj proti terorismu. Kamerové systémy v ulicích, na veřejných prostranstvích, scannery na letištích, monitorování internetu a provozu mobilních telefonů, odposlechy, to vše policii pomáhá v boji s pachateli závažných trestných činů. Na druhou stranu použití těchto prostředků přináší omezení v životě běžných „slušných“ lidí. Proto je stále víc aktuální otázka ochrany člověka před agresí jednatelce i před státem. Tento problém musí řešit sama policie. Stát se musí při stíhání zločinů řídit přísnými pravidly s důrazem na dodržování lidských práv. Fareed Zakaria ve své práci „Vzestup a pád neliberální demokracie“ vyslovil myšlenku, že „západní model“ liberální demokracie je nejlépe symbolizován nikoliv masovým plebiscitem, ale nestranným soudcem.“ Analogicky lze chápat i význam a postavení policie v liberální demokracii.⁸³

Problematika vyváženosti mezi svobodou občanů a jejím omezením při plnění úkolů policie má dva rozměry: institucionální a v individuální rovině. Každý policista by měl

⁸² KRAUS, B., Člověk – Prostředí – Výchova, K otázkám sociální pedagogiky, 1. vyd., Brno, 2001, Paido, 199s, ISBN 80-7315-004-2

⁸³ ZAKARIA, F., Vzestup neliberální demokracie, 1.vyd. Praha: Občanský institut, 18s, ISBN neuvedeno

akceptovat to, že součástí lidský práva jsou i práva občanská a politická. Měl by vědět, že liberální demokratická společnost je založena na principu, že občan má poměrně velkou míru svobod, se kterou může v rámci zákona libovolně nakládat.⁸⁴

Možnosti sociální pedagogiky při výchově k demokracii vidím zejména v oblasti vzdělávání začínajících policistů, kde se prolíná systematické řešení zasahující všechny příslušníky Policie České republiky s pedagogickým působením na konkrétního jednotlivce.

Základní profesní příprava příslušníků policie je realizována ve vyšších a středních policejních školách Ministerstva vnitra v Praze, Brně, Holešově a Jihlavě. Uchazeč před přijetím do služebního poměru příslušníka Policie ČR musí splnit podmínky výběrového řízení. Jeho součástí je mimo jiné psychologické vyšetření, prověrka tělesné zdatnosti, zdravotní prohlídka a dosažení minimálně středního vzdělání s maturitní zkouškou. Součástí přijímacího řízení není však žádný vědomostní nebo vzdělanostní test, kterým by se zjišťovala úroveň společenského rozhledu zájemce o přijetí do služebního poměru k Policii České republiky.

Vzdělávací programy pro základní odbornou přípravu policistů se vytváří na základě Ministerstvem vnitra České republiky stanoveného profilu absolventa, který přesně definuje jakými kompetencemi, tj. znalostmi, dovednostmi, návyky a postoji má být vybaven policista. Na základě takto stanoveného profilu absolventa si jednotlivé vyšší a střední policejní školy připravují rozpis tematických plánů pro konkrétní předměty, které jsou dále rozpracovány do jednotlivých příprav. I když jednotlivé vyšší odborné policejné školy mají možnost individuálně přizpůsobit tematické plány pro jednotlivé předměty na základě svých specifických zkušeností a potřeb, rozsah, úroveň znalostí a dovedností absolventů jsou na stejné úrovni s přihlédnutím ke specializaci jednotlivých škol.

Současný tematický plán pro základní odbornou přípravu policistů služby kriminální, dopravní a pořádkové policie na Vyšší policejní škole Ministerstva vnitra v Brně je zaměřen na tyto disciplíny: právo, kriminalistika, služba pořádkové policie, dopravní prostředky, psychologie a etika policejní práce, střelecká a fyzická příprava, informatika a výpočetní technika, spojovací příprava, řešení konfliktů pomocí analýzy transakcí, zdravotnická příprava. Nejbližší k sociální pedagogice má na Vyšší policejní škole MV v Brně předmět

⁸⁴ HERZOGOVÁ, Z., Policejní etika, 1.vyd., Praha, Tiskárna Ministerstva vnitra, 2003, 327s, ISBN 80-238-9984-8

Psychologie a etika policejní práce. Pozornost je věnována oblastem, z nichž lze ve vztahu k sociální pedagogice a problematice demokracie považovat za primárně důležité zejména následující vybrané okruhy⁸⁵:

- postavení policie v demokratickém státě:
 - zabývá se základními právy a postavením občana ve společnosti, systémem OSN na ochranu lidských práv, systémem Rady Evropy na ochranu lidských práv, Listinou základních práv a svobod občana České republiky a dále postavením a úkoly Policie české republiky v systému státní správy;
- význam etického kodexu Policie České republiky⁸⁶
- policista a multikulturní společnost:
 - definuje pojem multikulturní společnost, objasňuje globální procesy a multikulturní charakter soudobého světa, multikulturní procesy v České republice, hlavní problémy multikulturního charakteru v současné České republice, úlohou policie v multikulturní společnosti doporučením Rotterdamské charty pro policie;
- techniky sociálně psychologického výcviku:
 - týká se jednání s lidmi, výcviku v programu řešení konfliktů pomocí analýzy transakcí, sociální percepce, verbální a nonverbální komunikace, sociální interakcí. Ale také reálného jednání v mezilidských vztazích a práci s příklady z policejní praxe,

⁸⁵ Rozpisy tematických plánů pro základní odbornou přípravu policistů služby pořádkové, dopravní a železniční policie, Psychologie a etika policejní práce, Vydala Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Brně, 2006, počet stran a ISBN neuvedeno

⁸⁶ Příloha č. 1 Etický kodex Policie ČR, [online], Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>

- jsou zaměřeny předsudky a chyby policistů při posuzování lidí se zřetelem na objasnění problémů stereotypů v průběhu vztahu policista – občan;
- jednání ve vztahu k minoritám:
 - tento okruh se zabývá a objasňuje problematiku minorit v České republice, objasňuje vztah mezi menšinami a většinou společností České republiky, týká se historie a postavení Romů v České republice, jednání policistů ve vztahu k příslušníkům menšin, a to s důrazem na překonání nejčastějších předsudků a prevenci vzájemných nedorozumění mezi policisty a příslušníky minorit,
- respektování práv a svobod člověka:
 - definuje meze tolerance, objasňuje rozdíly mezi názorovou a politickou tolerancí, tolerancí vůči odlišnosti osobního a kulturního zaměření a zvykům člověka a v neposlední řadě problémy, které jsou spojeny spojenými s náboženskou tolerancí. Tento okruh je uzavřen diskusí o potřebě tolerance, jejich souvislostech a mezích v praktickém služebním a občanském životě policisty;
- sociálně patologické jevy:
 - tento obor je zaměřen na extremismus pravicový, levicový, ekologický a náboženský, rasismus, xenofobii, kriminalitu mládeže a nelegální obchod s lidmi, poškozování životního prostředí, porušování duševního vlastnictví a významem policie při ochraně společnosti před sociální patologií a jejími důsledky;
- psychologické aspekty zákroků proti zvláštním sociálním skupinám:
 - jde o zákroky při politických, náboženských a protestních shromážděních a vystoupeních včetně zákroků proti účastníkům extrémistických vystou-

pení; dále se zabývá problematikou jednání policistů s příslušníky komunit s charakteristikou sociální bariéry (kulturní, jazykové, rasové včetně osob bez legálního pobytu, trhovců, účastníků erotického byznysu.

Přehled vybraných okruhů, které jsou zahrnuty v tematickém plánu Psychologie a etika policejní práce dokazuje, že se oblasti zájmu a úkoly ve vzdělání policistů se shodují s cíly, které si v mnoha oblastech klade současná sociální pedagogika. Tematický plán pokrývá jak problematiku základního a obecného charakteru, tak také klade důraz na oblasti hraniční a minoritní. Policista se totiž ve své práci setkává právě se situacemi, které jsou pro běžného občana v podstatě mezního charakteru

Takto teoreticky vybaven vstupuje policista do praxe, kde jsou jeho získané kompetence konfrontovány se stále se zvyšujícími nároky na schopnost porozumění a pochopení „těch druhých“ a z něj vyplývající porozumění a toleranci lidí z různých kontinentů, zemí, kultur a sociálních skupin.

Heslem Policie ČR je: „Pomáhat a chránit.“ V obsahu a významu tohoto hesla se prolíná jak náplň činností a poslání policie, tak i náplň a poslání sociální pedagogiky. A bylo by pozdě, kdyby k tomuto prolnutí mělo dojít až při nápravě selhání systému.

3 EMPIRICKÝ PRŮZKUM

3.1 Cíle průzkumu

Prvním úkolem průzkumné části diplomové práce bude ověřit, jak příslušníci Policie České republiky Městského ředitelství Brno (dále v textu jen policisté) vnímají možnost přímého ovlivňování politiky občany, které je realizováno například formou referenda nebo dalšími prvky přímé demokracie jako jsou petice. Zúčastnili by se policisté referenda či petice nebo by spíše zůstali pasivní a přenechali by odpovědnost ostatním občanům? Vnímají tuto možnost participace na výkonu moci jako potřebnou a prospěšnou v tom smyslu, že je takto možno změnit špatná politická rozhodnutí nebo zákony?

Druhým záměrem průzkumné části diplomové práce je zjistit, jak příslušníci policie hodnotí činnost nevládních neziskových organizací. Je podle nich tato činnost (i pro výkon jejich práce potřebná) a prospěšná, nebo jim naopak ztěžuje práci a omezuje je ve výkonu služby? Jsou podle policistů názory členů těchto organizací, (pokud se vyjadřují k problémům na úseku lidských práv nebo ekologických aktivit), natolik odborné a podnětné, že je vhodné se jimi více zabývat a poskytovat nevládním neziskovým organizacím prostor pro prezentaci ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích? Nebo může podle policistů naopak činnost nevládních neziskových organizací ohrozit demokracii?

Posledním otázkou praktické části diplomové práce je, zda příslušníci Policie České republiky oproti ostatním zaměstnancům státní správy více inklinují k autoritativním názorům na řízení společnosti nebo jim spíše vyhovuje liberální přístup k rozhodování ve společnosti.

Dílčím záměrem průzkumné práce je ověřit, zda existuje závislost mezi dosaženým stupněm a typem absolvovaného studia před nástupem k policii a zjištěnými názory a postoji policistů.

Dále bude šetření použito i ke sběru dalších nových poznatků, pokud by se vyskytly

3.2 Hypotézy průzkumu

Splnění cílů empirické části průzkumu spočívá v ověření stanovených hypotéz. Policie je součástí silové složky státu. Jak bylo ukázáno v úvodní části práce, je v demokracii potřebná jistá vyváženost mezi právy a povinnostmi občanů. Zejména důležité je toto vyvážení v oblastech výkonu vlády, kdy mohou být práva občanů omezena a povinnosti vynucovány, což je v práci policie jeden ze základních problémů.

Jelikož existuje obecný předpoklad o prospěšnosti demokracie, je nutné zkoumat, zda u příslušníků Policie ČR nedochází k preferenci silového řešení a k tendencím omezování demokracie, než naopak zkoumat, zda policie není příliš liberální. Hypotézy jsou stanoveny vždy tak, aby bylo možno odhalit ve zkoumaném vzorku příslušníků policie případné názory, které by směřovaly k neliberální demokracii, případně ještě dále k autoritářským tendencím. Na základě uvedených předpokladů a záměrů jsem formuloval tři hypotézy, které zkoumají vztah policistů k prvkům přímé demokracie a jejímu liberálnímu pojetí:

1. Hypotéza: „*Policisté v převážné míře zastávají názor, že není vhodné, aby o důležitých otázkách ve společnosti rozhodovali občané přímou formou.*“

Pro testování této hypotézy byly zvoleny tyto formy přímého rozhodování a vyjádření občanů: referendum a petice.

2. Hypotéza: „*Policisté hodnotí činnost nevládních neziskových organizací spíše negativně.*“

Pro testování této hypotézy byly poměřovány oblasti postoje policistů k NGO a k jejich působení, jejich obeznámenost s nevládními organizacemi, jejich vnímání role NGO v demokracii, mírou dopadu činnosti NGO na společnost a případné ohrožení demokracie působením těchto organizací.

3. Hypotéza: „*Policisté inklinují k autoritativním názorům na řízení společnosti.*“

Pro výzkum sklonů k autoritativním názorům na řízení společnosti byly zvoleny oblasti dotýkající se věkové hranice trestní zodpovědnosti, kamerového dohledu, vztahu k odborné způsobilosti osob organizovaných v NGO a konečně používání donucovacích prostředků v policejní praxi.

Pro testování hypotéz byly zvoleny otázky dotýkající se příhodných témat, tj. otázky, které jsou pro zkoumané postoje indikativní a přitom nejsou natolik odborné, že by na ně nemohli kvalifikovaně odpovídat i naši respondenti.

3.3 Charakteristika metody průzkumu, dotazník a jeho distribuce

V průzkumné části diplomové práce jsem se rozhodl použít metodu dotazníkového šetření.⁸⁷ Jedná se o metodu kvantitativního sběru dat a následné analýzy, která umožňuje zachování anonymity respondentů. Dotazníkem lze získat rychle informace od velkého souboru respondentů, a to s podstatně menšími náklady než při použití jiných výzkumných metod. Další výhodou dotazníků je jednoduché a přehledné zpracování jimi získaných informací.

Na druhou stranu použití dotazníku nepřináší pouze výhody. Problémem může být zajištění dostatečně velkého souboru respondentů. Další možnou nevýhodou dotazníkového šetření je, že pro respondenta je snadné uvést nepravdivé údaje. Dotazníkem rovněž nelze zachytit nonverbální komunikaci.

Před započítím průzkumné části diplomové práce jsem mimo jiné zvažoval i užití některé z metod kvalitativního výzkumu, a to konkrétně kvalifikovaného rozhovoru. Tuto metodu jsem ale již v přípravné fázi výzkumu zavrhl, neboť by se mohly negativně projevit profesní a personální vztahy mezi mnou a některými respondenty (nadřizený x podřizený).

Pro ověření nebo vyvrácení stanovených hypotéz jsem zvolil kontrolní soubor z řad zaměstnanců státní správy, a to konkrétně Úřadu městské části Brno Střed (dále v textu jen zaměstnanci státní správy). Domnívám se totiž, že bude zajímavé srovnat, jak se k daným otázkám postaví ti, kteří se také podílejí na výkonu moci, avšak bez možnosti použít prostředků silového řešení.

V rámci předvýzkumu, který proběhl ve dnech 8. a 9. března 2010, byl dotazník otestován s celkem deseti zástupci z obou cílových skupin. Po zkušebním vyplnění dotazníku proběhlo bezprostředně jeho vyhodnocení a poté diskuze nad srozumitelností otázek a odpovědí, případně jaký typ odpovědí respondentům chyběl. Kromě drobných úprav byla provedena zásadní úprava jedné otázky, konkrétně č. 17 (Myslíte si, že je činnost nevládních neziskových organizací dostatečně prezentována ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích? Možnost odpovědi: Ano/ Ne). Tato otázka byla původně konstruována jako dichotomická. Ukázalo se však, že je nutné přidat možnost odpovědi „Není je potřeba prezentovat vůbec“, která by ve skupině těch, kdo by odpovídali kladně, odhalila respondenty,

⁸⁷ Viz. příloha č. 2 Dotazník

kterí se domnívají, že prezentace NGO jako taková je negativní jev a i pro minimální prezentace by uváděli „Ano“ (přičemž by ve skutečnosti mysleli „Ano, je toho až příliš“).

Při průzkumné části diplomové práce byl použit tento dotazník:

Na úvod dotazníku jsem respondenty slušně oslovil, seznámil je s náplní dotazníku a účelem získání požadovaných dat. Rovněž se respondenti v této části dotazníku dověděli stručné pokyny pro správné vyplnění dotazníku. Samozřejmostí bylo poučení o tom, že získaná data nebudou zneužita a budou využita pouze pro potřebu mé diplomové práce. Závěrem jsem vyjádřil poděkování za čas, který vyplňováním dotazníku strávili.

Dotazník obsahuje celkem 26 otázek a je členěn do čtyř částí.

První část dotazníku se zaměřuje na získání základních faktografických dat respondentů. Jde o otázky č. 1 až 6.

Druhá část dotazníku je zaměřena na získání informací o názorech respondentů k jejich účasti na referendu a významu petic. Jde celkem o čtyři otázky označené č. 7 až 10. Tyto otázky jsou uzavřené a dichotomické, to znamená, že respondent odpovídá pouze vyjádřením: ano/ne. Užití takto formulovaných otázek v dotazníku je záměrné, jelikož policisté a zaměstnanci státní správy musí pravidelně přijímat a činit rozhodnutí: ano/ne (udělit/neudělit, povolit/nepovolit).

Třetí oblast dotazníku má za cíl zjistit postoje respondentů k významu a činnosti nevládních neziskových organizací. Otázky v této oblasti jsou označeny čísly 11 až 22. Uzavřené dichotomické otázky jsou v tomto souboru označeny pod č. 11, 13, 15, 18, 19 a 20. Dvě otázky (č. 17 a 21) jsou trichotomické. Otevřené otázky jsou pak označeny č. 12, 14, 16 a 22. Tyto umožňují respondentům vyjádření jejich vlastního názoru svými slovy.

Závěrečná část dotazníku má za úkol zjistit, zda jednotliví respondenti preferují autoritativní přístup k řešení problémů ve společnosti, nebo dávají přednost přístupu liberálnímu. Tato část dotazníku obsahuje celkem čtyři otázky. Tři dichotomické otázky jsou označeny č. 23, 25, 26 a zbývající otázka č. 24 je výběrová, to znamená, že respondent si může vybrat z několika nabízených možností.

Distribuce dotazníku proběhla ve dnech 15. března 2010 až 19. března 2010. Celkem dotazník osobně převzalo 60 respondentů z řad policistů. Zachování anonymity šetření bylo umožněno tak, že policisté vraceli dotazník do prázdné krabice v instruktážní místnosti, která je volně přístupná. Celkem bylo vráceno 45 ks dotazníků, které byly správně

vyplněny. Návratnost dotazníků z řad respondentů policistů byla 75%. Distribuce dotazníků na Úřadu městské části Brno Střed proběhla ve shodném termínu. Dotazníky rozdala jedna z vedoucích oddělení bez mé přítomnosti. Ta zajistila i sběr vyplněných dotazníků. Celkem respondenti z řad Úřadu městské části Brno Střed správně vyplnili 15 kus z celkem 30 distribuovaných. Návratnost dotazníku u této skupiny byla 50%. Celková návratnost dotazníku činila 60 kusů tj. 66,67% z celkového počtu.

3.4 Volba souboru respondentů

Ze stanovených cílů a hypotéz mé diplomové práce vyplývá, že soubor respondentů musí obsahovat příslušníky policie. V mém případě jsem oslovil policisty Městského ředitelství Policie ČR. Zařazení policistů z Městského ředitelství Policie ČR (v textu dále jen policisté) do výběrového souboru jsem volil jednak z důvodu menší obtížnosti při získání respondentů, hlavně však proto, že tyto policisté se v rámci výkonu svých služebních povinností pravidelně setkávají s činností nevládních neziskových organizací, a to jak v oblasti trestního řízení, tak v oblasti výkonu služby pořádkové policie při řešení přestupků a výkonu hlídkové služby.

Tento soubor byl rozdělen do dvou skupin, a to na policisty služby pořádkové policie a policisty služby kriminální policie a vyšetřování. Všichni dotazovaní policisté jsou zařazení do přímého výkonu služby a jsou v pozicích jak řadových policistů, tak řídicích pracovníků oddělení. Počet respondentů jsem v obou skupinách stanovil na 30 osob. K doplnění charakteristiky tohoto souboru respondentů je nutné uvést, že jedním ze základních předpokladů pro přijetí a setrvání příslušníka Policie ČR ve služebním poměru je dodržení podmínky dle ustanovení § 13 odst. 1, písm. h) z. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.⁸⁸ Dle tohoto ustanovení může být do služebního poměru přijat státní občan České republiky, který „není členem politické strany nebo politického hnutí.“

Počet respondentů v kontrolní skupině z řad zaměstnanců státní správy jsem stanovil rovněž na 30 osob, které zastávají jak pozice vedoucích, tak pozice referentů a administrativních pracovníků.

⁸⁸ Česko, Úplné znění zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ze dne 23. září 2003, ve znění účinném od 1. 1. 2010

4 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA

4.1 Charakteristika souboru respondentů

Z důvodu jednodušší manipulace jsem skupinu respondentů z řad policistů pořádkové policie označil **U** a takto bude dále v textu uváděna. Skupinu respondentů z řad služby kriminální policie a vyšetřování je označena **K**. Kontrolní soubor respondentů z řad zaměstnanců Úřadu městské části Brno Střed jsem nazval **M**.

Charakteristika skupiny U:

Dotazník u skupiny **U** převzalo třicet respondentů. Všichni mnou oslovení respondenti dotazník skutečně správně vyplnili a vrátili zpět k vyhodnocení. Návratnost dotazníku v této skupině činila 100%. Analýzou první části vypracovaných otázek z vrácených dotazníků (jde o otázky č. 1 až 6) byly zjištěny následující údaje. Tuto skupinu respondentů tvoří pouze dvě ženy a 28 mužů.

Věková struktura skupiny **U** je uvedena v následující tabulce:

Tabulka 1 Věková struktura skupiny **U**

Věk respondentů	Do 30-ti let	Do 40-ti let	Do 50-ti let	Nad 50 let
Počet respondentů	12	9	7	2

Průměrný věk respondentů skupiny **U** činí 33 roků. Skupina respondentů je dle věku rozložena tak, že převahu mají respondenti ve věku do 30-ti a do 40-ti let. To je způsobeno jednak faktem, že část policistů pořádkové policie po doplnění požadovaného vzdělání přechází ke službě kriminální policie a vyšetřování, nebo tím, že starší policisté ve věkové kategorii nad 40 let postupně ukončují služební poměr.

Vzdělanostní struktura skupiny **U** je určena dle stupně dosaženého vzdělání, zaměření studia a délky služebního poměru jednotlivých respondentů následujícím způsobem:

Středoškolsky vzdělaní respondenti skupiny **U**

Tabulka 2 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů skup. U dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	4	1	1	6
Technicko/ekonomicky	7	5	6	18
Přírodovědně	0	0	1	1
Jinak	0	0	0	0

Celkem je ve skupině U středoškolsky vzdělaných 25 respondentů tj. 83,33% z celkového počtu 30 respondentů. U respondentů této skupiny převažuje vzdělání technicko/ekonomické, kterého dosáhlo 18 respondentů. Pouhých šest respondentů je vzděláno humanitně a pouze jeden respondent je vzdělán přírodovědně.

Vysokoškolsky vzdělaní respondenti skupiny U

Tabulka 3 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů skup. U dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	0	2	1	3
Technicko/ekonomicky	1	1	0	2
Přírodovědně	0	0	0	0
Jinak	0	0	0	0

Vysokoškolského vzdělání v skupině U dosáhlo celkem 5 respondentů. Z toho tři respondenti této skupiny absolvovali humanitně zaměřené vzdělání a dva respondenti technicky zaměřené vzdělání. Nižší počet vysokoškolsky vzdělaných respondentů je způsoben zejména tím, že respondenti (policisté) zařazení u služby pořádkové policie vykonávají pracovní činnosti, které odpovídá zařazení do platových tříd 3 až 6. Není zde proto požadováno vysokoškolské vzdělání jako minimální stupeň dosaženého vzdělání dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. c, d, e, f z. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Charakteristika skupiny K

Dotazník u skupiny **K** převzalo rovněž 30 respondentů. Všichni mou oslovení respondenti dotazník převzali, ale zpět bylo respondenty předáno pouze 15 vyplněných dotazníků. Odevzdané dotazníky byly vyplněny správně a mohly být proto všechny vyhodnoceny. Návratnost dotazníku v této skupině činila pouhých 50%. Analýzou otázek č.1 až 6 byly zjištěny následující údaje. V této skupině mají opět převahu muži, kterých je 13 a ženy jsou ve skupině pouze dvě.

Věková struktura skupiny **K** je uvedena v následující tabulce:

Tabulka 4 Věková struktura skupiny **K**

Věk respondentů	Do 30-ti let	Do 40-ti let	Do 50-ti let	Nad 50 let
Počet respondentů	4	7	2	2

Průměrný věk respondentů skupiny **K** činí 36 roků. Tento relativně nízký věkový průměr je zdůvodněn tím, že ve skupině byl zařazen jeden respondent ve věku 21 let.

Skupina respondentů je dle věku rozložena nerovnoměrně. Převahu mají respondenti ve věku do 40-ti let. Tento stav je způsoben tím, že část policistů pořádkové policie po nabytí potřebných zkušeností a doplnění požadovaného vzdělání přechází ke službě kriminální policie.

Vzdělanostní struktura skupiny **K** (dle dosaženého vzdělání, zaměření studia a délky služebního poměru jednotlivých).

Středoškolsky vzdělaní respondenti skupiny **K**

Tabulka 5 Rozdělení středoškolsky vzdělaných respondentů skup. **K** dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	1	1	2	4
Technicko/ekonomicky	0	4	1	5
Přírodovědně	0	0	1	1
Jinak	0	0	0	0

Celkem je ve skupině **K** středoškolsky vzdělaných 10 respondentů tj. 66,67% z celkového počtu. Počet respondentů, kteří mají dosažený pouze středoškolský stupeň vzdělání, je poměrně vysoký vzhledem ke stanoveným kvalifikačním požadavkům. To je zapříčiněno skutečností, že v tomto roce končí platnost výjimky z ustanovení § 7 odst. 1 písm. g) z. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Tato výjimka umožňovala zařazení policistů s dosaženým středoškolským stupněm vzdělání i do vyšších platových tříd, pro které je jinak podmínkou dosažení vysokoškolského stupně vzdělání v bakalářském studijním programu

Vysokoškolsky vzdělaní respondenti skupiny **K**

Tabulka 6 Rozdělení vysokoškolsky vzdělaných respondentů skup. **K** dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	1	2	1	4
Technicko/ekonomicky	0	0	0	0
Přírodovědně	0	0	1	1
Jinak	0	0	0	0

Vysokoškolského vzdělání ve skupině **K** dosáhlo celkem pět respondentů tj. 33,33% z celkového počtu. Všech pět respondentů této skupiny absolvovalo humanitně zaměřené studium a splňují tak vzdělanostní požadavky pro výkon služby ve funkci komisař služby kriminální policie a vyšetřování.

Charakteristika kontrolního souboru **M**

Respondenti kontrolního souboru **M** převzali rovněž 30 dotazníků. Také u této skupiny respondentů byla návratnost dotazníku jen 50%. Všechny dotazníky byly vyplněny správně a bylo proto vyhodnoceno všech 15 dotazníků. Provedením analýzy otázek č.1až 6 daného dotazníku byly zjištěny následující údaje. V této skupině respondentů převažují ženy. Průzkumu se zúčastnilo celkem 11 žen a pouze čtyři muži.

Tabulka 7 Věková struktura kontrolního souboru **M**

Věk respondentů	Do 30-ti let	Do 40-ti let	Do 50-ti let	Nad 50 let
Počet respondentů	3	3	5	4

Průměrný věk respondentů souboru **M** činí 42 roků. Převažují osoby ve věku nad 40 let.

Vzdělanostní struktura souboru **M** s ohledem na délku zaměstnaneckého poměru jednotlivých respondentů následujícím způsobem:

Středoškolsky vzdělaní respondenti souboru M

Tabulka 8 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů kontrolního souboru **M** dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	0	1	3	4
Technicko/ekonomicky	1	3	3	7
Přírodovědně	0	0	0	0
Jinak	0	0	0	0

Celkem je v kontrolním souboru **M** 11 středoškolsky vzdělaných respondentů tj. 73,34% z celkového počtu. Technicko/ekonomického vzdělání dosáhlo sedm respondentů a zbylí čtyři respondenti jsou vzděláni humanitně.

Vysokoškolsky vzdělaní respondenti kontrolního souboru M

Tabulka 9 Rozdělní vysokoškolsky vzdělaných respondentů kontrolního souboru **M** dle typu vzdělání a doby praxe

	1 – 3 roky	4 – 15 let	Déle	Celkem
Humanitně	2	2	0	4
Technicko/ekonomicky	0	0	0	0
Přírodovědně	0	0	0	0
Jinak	0	0	0	0

Vysokoškolského vzdělání v kontrolním souboru **M** dosáhli celkem čtyři respondenti, tj. 26,66% z celkového počtu. Všichni čtyři respondenti této skupiny absolvovali humanitně zaměřené studium.

Ke všem otázkám, na které respondenti odpověděli, má autor k dispozici též analýzy podle tzv. výběrových ukazatelů (délka služby, typ a stupeň vzdělání). Ukázalo se však, že odtud nelze vyvodit žádný specifický závěr. Důvod je jediný: vzorek respondentů byl příliš malý, než aby bylo možné konstatovat, že dosažená data jsou ovlivněna délkou praxe či

druhem nebo typem předchozího studia. (Pokud jsou zjištěné údaje alespoň trochu zajímavé, budou uvedeny v kapitole „Souhrn a diskuse výsledků.“)

4.2 Analýza vlastního šetření

V této části byla provedena analýza dat z druhé, třetí a čtvrté části dotazníku, které byly získány šetřením od respondentů.

4.2.1 Analýza skupiny otázek o vztahu k přímé demokracii

V této části dotazníku byly získány informace o názorech respondentů k důležitosti referenda a významu petic, k jejich případné účasti. Jde o soubor čtyř otázek, které jsou označeny čísly 7 až 10.

Otázka č. 7 Myslíte, že je vhodné, aby občané rozhodovali o důležitých otázkách sami v referendu? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 10 Přehled odpovědí na otázku č. 7

	Ano	Ne
Skupina U	23	7
Skupina K	8	7
Respondenti police celkem	31	14
Kontrolní soubor M	12	3

Kladně na tuto otázku odpovědělo 76,67% respondentů z řad skupiny U 23,33% respondentů odpovědělo záporně. U policistů pořádkové policie převažuje názor, že je vhodné, aby o důležitých otázkách ve společnosti rozhodovali sami občané v referendu.

Z respondentů skupiny K odpovědělo 53,33% policistů kladně a 46,67% policistů záporně. Tento výsledek hodnotím jako mimořádně vyrovnaný. Je zřejmé, že policisté kriminální služby a vyšetřování ve svých odpovědích daleko více zvažovali úlohu a význam referenda a to včetně rizik, která jsou s jeho uplatněním spojená.

Celkem se 68, 89% respondentů z řad policie vyjádřilo v tom smyslu, že je vhodné, aby o důležitých otázkách ve společnosti rozhodovali sami občané v referendu. V kontrolním souboru z řad zaměstnanců státní správy se pro tento názor vyslovilo 80,00% procent respondentů. Tento výsledek hodnotím jako vyvážený. Policisté i státní zaměstnanci se většinou vyjádřili pro názor, že je vhodné, aby o důležitých otázkách rozhodovali sami občané v referendu.

Otázka č. 8 Zúčastnil (a) byste se Vy sám (a) referenda? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 11 Odpovědi na otázku č. 8

	Ano	Ne
Skupina U	27	3
Skupina K	14	1
Respondenti police celkem	41	4
Kontrolní soubor M	13	2

Na tuto otázku kladně odpovědělo 90,0% z celkového počtu 30 respondentů z řad skupiny U a pouze tři příslušníci pořádkové policie odpověděli záporně. Lze konstatovat, že většina příslušníků pořádkové policie by se zúčastnila osobně referenda. Jejich aktivní přístup k účasti v referendu plně koresponduje s jejich vyjádřením v předchozí otázce č. 7).

Respondenti skupiny K odpověděli obdobně jako policisté předchozí skupiny. Kladné stanovisko ke své účasti na referendu vyslovilo 93,33% policistů služby kriminální policie a vyšetřování. To lze vysvětlit tím, že policisté preferují svoji vlastní přímou účast na rozhodování o důležitých otázkách, byť v předchozí otázce téměř padesát procent policistů hodnotilo úlohu referenda záporně.

Celkem se 91,11% policistů kladně vyjádřilo k účasti na referendu. Téměř shodným způsobem, tj. 86,67%, se obdobně vyjádřilo i státních zaměstnanců z kontrolního souboru M.

Otázka č. 9 Myslíte si, že petice jsou schopny ovlivnit politiku (např. změnit špatné politické rozhodnutí)? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 12 Odpovědi na otázku č. 9

	Ano	Ne
Skupina U	9	21
Skupina K	5	10
Respondenti police celkem	14	31
Kontrolní soubor M	7	8

Záporně na otázku č. 9 odpovědělo 21 policistů, tj. 70% z celkového počtu 30 respondentů z řad skupiny U. Pouze devět příslušníků pořádkové policie kladně odpovědělo. Většina příslušníků pořádkové policie je zastáncem názoru, že petice nejsou schopny ovlivnit politické dění. Téměř shodným způsobem se vyjádřili respondenti skupiny K. Celkem 66,67% procent policistů této skupiny vyjádřilo názor, že petice nejsou schopny ovlivnit politické dění. Kladně se vyjádřilo pět příslušníků kriminální policie a vyšetřování.

Jiný výsledek byl dosažen u kontrolního souboru M. Zde se 46,67% respondentů vyjádřilo o významu petic kladně. Věří v jejich schopnosti ovlivnit politické dění: jsou schopny změnit například špatné rozhodnutí.

Důvod rozdílu mezi skupinami U, K na jedné straně a kontrolním souborem M na straně druhé spočívá zřejmě v tom, že státní zaměstnanci v rámci své pracovní činnosti se musí peticemi zabývat a mají větší přehled o možnostech, kterých lze při uplatnění petičního práva dosáhnout.

Otázka č. 10) Podpořil (a) jste nějakou petici? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 13 Odpovědi na otázku č. 10

	Ano	Ne
Skupina U	16	14
Skupina K	9	6
Respondenti police celkem	25	20
Kontrolní soubor M	8	7

Na tuto otázku kladně odpovědělo 16 policistů skupiny U, tj. 53,33% z celkového počtu 30 respondentů. Ve skupině K s 60,00% z celkového počtu 15 respondentů uvedlo, že by podpořili nějakou petici. Rovněž 53,33% respondentů z kontrolního souboru M uvedlo, že by podpořilo nějakou petici.

Tato zjištění hovoří o tom, že by se více než polovina respondentů aktivně zapojila do jedné z forem rozhodovacího procesu v demokracii.

4.2.2 Analýza skupiny otázek o vztahu k NGO

V Třetí část dotazníku měla za cíl zjistit, jaký význam přikládají policisté činnosti nevládních neziskových organizací. Jde o soubor 13 otázek, které jsou označeny čísly 11 až 23.

Otázka č. 11 Znáte nějakou nevládní neziskovou organizaci? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 14 Odpovědi na otázku č. 11

	Ano	Ne
Skupina U	16	14
Skupina K	10	5
Respondenti police celkem	26	29
Kontrolní soubor M	10	5

Kladně se k této otázce vyjádřilo celkem 26 respondentů ze skupiny U a K tj., 57,77% respondentů. Větší znalost projevili příslušníci kriminální policie a vyšetřování (66,67%) Se stejnou četností byl zaznamenán tento výsledek i u odpovědí kontrolního souboru M. Tento výsledek je zřejmě způsoben tím, že policisté kriminální policie a vyšetřování se v průběhu trestního řízení setkávají se zástupci těchto organizací v rámci jejich pomoci obětem trestných činů. Rovněž tak se státní zaměstnanci se zástupci těchto organizací setkávají v průběhu správních řízení a při práci na sociálních projektech.

Otázka č. 12 Pokud jste v předchozí otázce odpověděl (a) ano, uveďte jejich název, nebo alespoň oblast jejich činnosti. Otevřená otázka.

Tabulka 15 Počet vyjádření na otázku č. 12

	Vyjádřilo	Nevyjádřilo
Skupina U	12	18
Skupina K	10	5
Respondenti police celkem	22	23
Kontrolní soubor M	8	7

Z celkového počtu policistů jich 22 uvedlo alespoň jednu nevládní neziskovou organizaci (dále v textu NGO). V souboru M uvedlo pouze osm zaměstnanců státní správy alespoň jednu NGO. Jak mezi policisty, tak i mezi státními zaměstnanci byli respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano, ale v této otázce neuvedli žádný konkrétní název NGO. To zavdává určitou pochybnost, zda jejich odpověď na předchozí otázku vychází z konkrétní zkušenosti.

Celkem bylo uvedeno příslušníky všech skupin 29 různých NGO. Nejčastěji byly uváděny následující: Amnesty International, Bílý kruh bezpečí, Greenpeace, Duha, Člověk v tísni, Nesehnutí, Děti země, Drom, IQ Roma servis. Zjištěná rozmanitost uváděných odpovědí může být důsledkem kontaktu s pracovníky těchto organizací, nebo výsledkem zájmu o jejich činnost.

Otázka č. 13 Myslíte si, že Vám Vaši práci ztěžuje činnost nevládních neziskových organizací? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 16 Odpovědi na otázku č. 13

	Ano	Ne
Skupina U	4	26
Skupina K	1	14
Respondenti police celkem	5	40
Kontrolní skupina M	0	15

U této odpovědi bylo zaznamenáno pouze 5 kladných odpovědí: vyjadřovaly názor, že činnost NGO ztěžuje práci policie (protože takto odpověděli výhradně příslušníci policie). Takto se vyjádřili čtyři příslušníci pořádkové policie z celkového počtu 30 respondentů a pouze jeden příslušník kriminální policie a vyšetřování z celkového počtu 15 respondentů.

Z analýzy vybraných ukazatelů vyplývá, že pouze středoškolsky vzdělaní policisté uvedli názor, že činnost NGO ztěžuje jejich práci.

Otázka č. 14 Pokud jste na předcházející otázku odpověděl (a) ano, tak popište stručně jak? Otevřená otázka.

Tabulka 17 Počet vyjádření na otázku č. 14

	Vyjádřilo	Nevyjádřilo
Skupina U	3	27
Skupina K	2	13
Respondenti police celkem	5	40
Kontrolní skupina M	0	15

Všichni respondenti, kteří se na předchozí otázku 13 vyjádřili kladně, dokázali v odpovědi na otázku 14 popsat, jakým způsobem jim činnost NGO ztěžuje jejich práci. Vyjádřili se takto: nedostatečná znalost problematiky práce policie, neodborné argumenty při kritice policie, kritika použití taserů, časté narušování veřejného pořádku při akcích NGO. Uváděné způsoby lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu představuje nekompetentnost organizací v oblastech jejich působení. Druhou skupinu výtek představuje názor, že při akcích NGO dochází k narušování veřejného pořádku, čímž je následně práce respondenta ztěžována.

Otázka č. 15 Myslíte si, že Vám ve Vaší práci může činnost nevládních neziskových organizací pomoci? Možnost odpovědi: Ano/ne

Tabulka 18 Odpovědi na otázku č. 15

	Ano	Ne
Skupina U	3	27
Skupina K	3	12
Respondenti police celkem	6	39
Kontrolní skupina M	1	14

Na tuto otázku kladně odpovědělo pět respondentů z řad policie a jeden z řad státních zaměstnanců. Celkem vyslovilo svůj souhlas s takto formulovanou otázkou k činnosti NGO 10,00% respondentů. Jde zhruba o stejně malý podíl odpovědí „ano“, jako v případě otázky č. 13.

Otázka č. 16 Pokud jste na předcházející otázku odpověděl(a) ano, Tak popište stručně jak? Otevřená otázka.

Tabulka 19 Počet vyjádření na otázku č. 16

	Vyjádřilo	Nevyjádřilo
Skupina U	3	29
Skupina K	2	13
Respondenti policie celkem	3	42
Kontrolní skupina M	1	14

Všichni respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně, uvedli způsoby, kterými jim NGO mohou pomoci v práci. Byly zmíněny následující možnosti: výchova mládeže, propagace, spolupráce s policií, jiný pohled na věc, pomoc obětem násilných trestných činů, prevence domácího násilí. Celkově respondenti viděli uplatnění NGO v prevenci sociálně patologických jevů a pomoci obětem trestných činů.

Otázka č. 17 Myslíte si, že je činnost nevládních neziskových organizací dostatečně prezentována ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích? Možnost odpovědi: Ano/Ne/Není je potřeba prezentovat vůbec.

Tabulka 20 Odpovědi na otázku č. 17

	Ano	Ne	Neprezentovat
Skupina U	7	14	9
Skupina K	7	7	1
Respondenti police celkem	14	21	10
Kontrolní skupina M	4	9	2

Ve skupině příslušníků pořádkové policie je výrazný podíl (30 %) respondentů, kteří uvádějí, že NGO by se neměly ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích prezentovat vůbec. V ostatních skupinách byl podíl výskytu této odpovědi výrazně menší. Na druhou stranu ve

skupině pořádkové policie většina respondentů uvádí, že prezentace NGO ve veřejnoprávních médiích není dostatečná. U skupiny příslušníků kriminální policie je názor na dostatečnost prezentace NGO vyrovnaný. V kontrolní skupině státních zaměstnanců převažuje názor, že prezentace NGO není dostatečná.

Otázka č. 18 Myslíte si, že se v nevládních neziskových organizacích sdružují lidé, kteří mají dostatečnou odbornou způsobilost pro otázky, kterými se daná organizace zabývá? Možnost odpovědi: Ano/Ne

Tabulka 21 Odpovědi na otázku č. 18

	Ano	Ne
Skupina U	9	21
Skupina K	3	12
Respondenti police celkem	12	33
Kontrolní skupina M	5	10

Respondenti ze všech skupin jsou většinou přesvědčeni, že v NGO nejsou sdružení dostatečně odborně způsobilí lidé. Tento názor nejvíce převládá u příslušníků kriminální policie (80 %). Ve skupinách pořádkové policie a státních zaměstnanců je tento názor zhruba stejně častý (asi 66 %). Na rozdíl od vztahu k předmětu činnosti NGO může při hodnocení personální kvality jejich členů hrát roli osobní zkušenost. U policistů je možné předpokládat, že se s členy NGO setkávají častěji v konfliktních situacích než ostatní státní zaměstnanci.

Otázka č. 19 Myslíte si, že je dobré zabývat se názory příznivců občanských hnutí a nevládních neziskových organizací (například na úseku lidských práv a ekologických aktivit)? Možnost odpovědi: Ano/Ne.

Tabulka 22 Odpovědi na otázku č. 19

	Ano	Ne
Skupina U	23	7
Skupina K	10	5
Respondenti police celkem	33	12
Kontrolní skupina M	11	4

Prospěšnost názorů prezentovaných NGO je hodnocena kladně zhruba třemi čtvrtinami respondentů, přičemž relativní zastoupení kladných odpovědí mezi policisty i státnímu zaměstnanci je zcela stejné, tj. 73,33%. Ve skupině příslušníků policie lze pozorovat mírně menší počet kladných odpovědí u příslušníků skupiny K (66,67%), mírně pozitivnější vnímání bylo zachyceno ve skupině U (76,67%).

Otázka č. 20 Myslíte si, že politici ve svých rozhodnutích jsou ovlivněni názory nevládních neziskových organizací? Možnost odpovědi: Ano/Ne.

Tabulka 23 Odpovědi na otázku č. 20

	Ano	Ne
Skupina U	7	23
Skupina K	5	10
Respondenti police celkem	12	33
Kontrolní skupina M	3	12

Většina respondentů ve všech skupinách je toho názoru, že NGO vliv na rozhodnutí politiků nemají. Mezi policisty odpovědělo kladně 26,67% respondentů a v souboru státních zaměstnanců takto odpovědělo 20% respondentů.

Otázka č. 21 Myslíte, že činnost nevládních neziskových organizací může ohrozit demokracii? Možnost odpovědi: Ano/ Ne/Nevím.

Tabulka 24 Odpovědi na otázku č. 21

	Ano	Ne	Nevím
Skupina U	3	20	7
Skupina K	4	10	1
Respondenti police celkem	7	30	8
Kontrolní skupina M	0	10	5

Ani jeden příslušník státní správy nepovažuje ohrožení demokracie činností NGO za možné, dvě třetiny respondentů tuto možnost popírají a jedna třetina zvolila možnost „Nevím“, u příslušníků policie vnímá NGO jako ohrožení demokracie 15,56% respon-

dentů. Příslušníci kriminální policie a vyšetřování vnímají možnost ohrožení demokracie ze strany činnosti NGO častěji než respondenti z řad pořádkové policie.

Odpověď „ne“ byla nejčastější ve všech skupinách. Vždy převažovala i nad odpovědí „nevím“, což znamená, že většina respondentů nepovažuje NGO za nebezpečí pro demokracii.

Otázka č. 22 Pokud jste v předchozí otázce odpověděli Ano, nebo Ne, pokuste se své rozhodnutí zdůvodnit. Otevřená otázka.

Tabulka 25 Odpovědi na otázku č. 22

	Vyjádřilo	Nevyjádřilo
Skupina U	9	21
Skupina K	8	7
Respondenti policie celkem	17	28
Kontrolní skupina M	3	12

Z kontrolního souboru státních zaměstnanců tři zdůvodnili svoji zápornou odpověď. Uvedli, že demokracii nelze ohrozit činností skupiny občanů, že pokud se nejedná o extrémistickou organizaci, tak žádné nebezpečí nehrozí. Jeden argumentoval osobní znalostí organizací, ve kterých se nesetkal s protidemokratickými tendencemi, ale pouze se snahou o prosazení podmínek pro jejich činnost a požadavky klientů.

Ve skupině příslušníků kriminální policie a vyšetřování jeden respondent zdůvodnil svoji odpověď „Ano“ tím, že hrozí vytvoření nátlakových skupin na základě neověřených hypotéz a druhý pouze zopakoval své tvrzení z předchozí otázky bez bližšího vysvětlení. Šest respondentů zdůvodnilo svůj názor o nemožnosti ohrožení demokracie ze strany NGO tím, že tyto organizace mají malý nebo okrajový vliv ve společnosti a na rozhodování politiků. Že je organizování skupin občanů a vyjadřování jejich názorů samotnou podstatou demokracie (1x), že NGO k demokracii patří (1x) a že ani nemají, čím by demokracii mohly ohrozit, pokud jednájí v rámci platných zákonů (1x).

Ve skupině příslušníků pořádkové policie tři respondenti k předchozí otázce uvedli, že NGO mohou ohrozit demokracii. Z nich dva svůj názor zargumentovali, a sice že tyto organizace nejsou volené, že jejich stanoviska jsou přijímána jako jediná správná bez možnosti kritiky a jejich lobby bývají často vlivné. Druhý respondent poukázal na jednostran-

nost zaměření organizací pouze na otázky práv, zatímco povinnosti občana v demokracii jsou pomíjeny. Z dvaceti respondentů v této skupině, kteří nepovažují NGO za nebezpečí pro demokracii, svůj názor blíže vysvětlilo šest osob. Považují NGO za málo společensky významné a jejich témata za okrajová (3x), dále bylo opakovaně argumentováno, že činnost skupin občanů za účelem prosazení vlastních zájmů je podstatou demokracie, a že naopak by demokracie byla ohrožena, kdyby tyto skupiny byly zakazovány nebo omezo-
vány (2x). Jeden respondent poukázal na to, že se tyto organizace nezabývají chodem a řízením státu, ale naopak vykonávají prospěšné činnosti pro občany, např. v sociální oblasti (1x).

4.2.3 Analýza skupiny otázek o autoritativním přístupu

Závěrečná část průzkumu měla za úkol zjistit, zda respondenti preferují autoritativní přístup k řešení problémů ve společnosti, nebo dávají přednost liberálnímu přístupu.

Otázka č. 23 Jste pro snížení věkové hranice trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin? Možnost odpovědi: Ano/Ne.

Tabulka 26 Odpovědi na otázku č. 23

	Ano	Ne
Skupina U	23	7
Skupina K	12	3
Respondenti police celkem	35	10
Kontrolní skupina M	11	4

Pro snížení věkové hranice trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin se vyslovila většina respondentů ve všech skupinách, tj. 76,67% z celkového počtu 60 respondentů. Z tabulky je zřejmé, že rozdělení četnosti odpovědí je velmi rovnoměrné.

Otázka č. 24 Jak jsou podle Vás vysoké trestní sazby? Možnosti odpovědi: Vysoké/ Přiměřené/Nízké/Nevím.

Tabulka 27 Odpovědi na otázku č. 24

	Vysoké	Přiměřené	Nízké	Nevím
Skupina U	0	9	21	0
Skupina K	0	3	12	0
Policie celkem	0	12	33	0
Kontrolní skupina M	1	6	8	0

K otázce č. 24 nikdo nezvolil možnost „nevím“, takže všichni respondenti mají na věc názor. Pouze jednomu respondentovi z kontrolního souboru se výše trestních sazeb zdála vysoká. Většina respondentů považuje sazby za nízké. Poměr mezi těmi, kdo považují sazby za nízké a kdo považují sazby za přiměřené, je nejvyšší u skupiny kriminální policie a vyšetřování a nejnižší u kontrolního souboru.

Otázka č. 25 Mělo by se, podle Vás rozšířit používání kamerových systémů, které monitorují veřejný prostor? Možnost odpovědi: Ano/Ne.

Tabulka 28 Odpovědi na otázku č. 25

	Ano	Ne
Skupina U	27	3
Skupina K	15	0
Respondenti police celkem	42	3
Kontrolní skupina M	6	9

Používání kamerových systémů je ve skupinách tvořených příslušníky policie vnímáno jako pozitivní. Z 93,33 % respondenti požadují rozšíření jejich používání. Ve skupině kriminální policie a vyšetřování byl tento požadavek 100%. To je zřejmě způsobeno souvislostí s výkonem jejich profese, protože záznamy z kamerových systémů lze využít jako důkazní prostředek v trestním řízení. Kamerový záznam umožňuje přesně reprodukovat sled událostí a eventuálně identifikovat pachatele a ostatní osoby na místě činu nebo v jeho bezprostředním okolí.

Kontrolní soubor státních zaměstnanců naopak mírnou většinou nesouhlasil s rozšiřováním kamerových systémů, protože to zřejmě vnímají jako ohrožení jejich práva na ochranu

soukromí. Je pochopitelné, že se nevidí v roli případného pachatele a zároveň nemohou docenit užitečnost kamerových systémů pro bezpečnost tak jako policisté.

Otázka č. 26 Je současná míra a rozsah použití donucovacích prostředků v policejní praxi dostatečná? Možnost odpovědi: Ano/Ne.

Tabulka 29 Odpovědi na otázku č. 26

	Ano	Ne
Skupina U	16	14
Skupina K	8	7
Respondenti police celkem	24	21
Kontrolní skupina M	10	5

V obou skupinách respondentů z řad policie velmi mírně převažuje příklon k názoru, že současná míra a rozsah použití donucovacích prostředků v policejní praxi je dostatečná. Je evidentní, že policisté musí mít s touto problematikou profesní zkušenost a jejich názor je možné považovat za fundovaný. Na základě tohoto průzkumu lze přístup policistů k nasazení donucovacích prostředků považovat za vyvážený. Jsou si vědomi toho, jakým zásahem do práv osoby použití donucovacích prostředků je a jaká rizika to přináší. Skupina státních zaměstnanců je názorově vyhraněnější a 66,67 % respondentů považuje současný stav rozsahu nasazení donucovacích prostředků za dostatečný.

5 SOUHRN A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Průzkum byl proveden formou dotazníku a získaná data byla analyzována v předchozí kapitole. Na základě tohoto rozboru a zjištěných informací a vyhodnocení souvislostí je možné ověřit platnost formulovaných hypotéz a diskutovat postoje policistů ve sledovaných oblastech.

* * * * *

Ve skupině otázek dotazníku věnovaných oblasti přímé demokracie byl zkoumán vztah respondentů ke dvěma významným prvkům přímé demokracie – referendu a peticím. Otázky směřovaly k důležitosti a významu referenda, k případné aktivní účasti v referendu, dále k významu petic a k případné aktivní účasti respondentů v procesech přímé demokracie. Policisté i státní zaměstnanci se většinou kladně vyjádřili k tomu, že je vhodné, aby o důležitých otázkách rozhodovali občané v referendu. V kontrolní skupině státních zaměstnanců byl souhlas s tímto názorem mírně početnější, zhruba asi stejně jako u skupiny policistů z řad pořádkové policie. U skupiny policistů z řad kriminální policie byl výsledek vyrovnaný (53% ano).

Aktivně by se referenda zúčastnila výrazná většina (cca 90 %) všech respondentů ve všech skupinách. Z toho lze vyvodit, že i respondenti ze skupiny K, kteří vyjádřili nesouhlas s rozhodováním občana v referendu, by se případného referenda zúčastnili. Příslušníci služby kriminální policie a vyšetřování pravděpodobně více vnímají rizika spojená s účastí nekvalifikovaných občanů v rozhodování. Typ a druh dosaženého vzdělání nehraje v této věci roli.

Na druhou stranu většina policistů z obou skupin U i K nevěří v účinnost petice při ovlivnění politických rozhodnutí. Sami by se ovšem v nadpoloviční míře případné petice zúčastnili. Respondenti kontrolního souboru státních zaměstnanců většinou vyjádřili názor, že petice jsou schopny ovlivnit politická rozhodnutí a sami by petičního práva využili. Jedním z možných vysvětlení tohoto stanoviska je, že jako státní zaměstnanci se ve své praxi s příklady důsledků po uplatnění petičního práva setkávají. Vysokoškolsky vzdělaní respondenti ve všech skupinách se k účinnosti petic stavěli převážně kladně.

Z odpovědí na tuto skupinu otázek lze vyvodit, že respondenti mají k vybraným nástrojům přímé demokracie kladný vztah, přinejmenším by je sami případně využili, byť u pří-

služníků policie existuje jistá nedůvěra ve schopnost těchto nástrojů reálně ovlivnit politická rozhodnutí.

Hypotéza: „*Policisté v převážné míře zastávají názor, že není vhodné, aby o důležitých otázkách ve společnosti rozhodovali občané přímou formou.*“ se nepotvrdila. Tato skutečnost svědčí o dobrém stavu uvědomění občanských hodnot a vztahu k liberálnějšímu pojetí demokracie v řadách policistů, kteří náleží ke složkám výkonné moci vlády. Ochota účastnit se referend a petic svědčí pro to, že nepodléhají rezignaci na účast v demokratických procesech. Je potěšitelné, že stejně optimisticky se k této oblasti staví i zaměstnanci státní správy. Pro další průzkum by bylo možné doporučit rozšíření sledovaného souboru osob i na policisty z menších měst a obcí.

* * * * *

V další skupině otázek byl zkoumán vztah příslušníků policie k činnosti nevládních neziskových organizací, jako indikátor jejich vztahu k liberálnímu pojetí demokracie.

Odpovědi respondentů na otázky svědčí o tom, že většina účastníků průzkumu zná alespoň jednu NGO. Rozmanitost uváděných organizací pak zaručuje dostatečnou reprezentativnost zkušeností respondentů v této oblasti. Z analýzy výběrových ukazatelů nelze vyvodit žádné vybočení z náhodného rozdělení těchto znalostí a zkušeností. Respondenti ze všech sledovaných skupin, všech stupňů a typů vzdělání se setkávají s činností NGO a většinou jsou schopni uvést jejich název, nebo alespoň vymezit okruh jejich činnosti. Ve všech skupinách se však také našli respondenti, kteří uváděli, že znají nějakou NGO, ale neuvedli její název.

Pouze pět příslušníků policie se domnívá, že jim v jejich práci ztěžuje činnost NGO, ve všech případech se jednalo o středoškolsky vzdělané respondenty. V kontrolním souboru státních zaměstnanců tento názor neprojevil nikdo. Všichni policisté, kteří na tuto otázku odpověděli kladně, dokázali popsat, jakým způsobem jim NGO práci ztěžuje. Kritika směřovala na nekompetentnost příslušníků NGO v oblastech, ve kterých se s policií setkávají. Zazněl i názor, že průvodním jevem akcí pořádaných NGO je narušování veřejného pořádku. Zhruba stejně velký podíl respondentů zastává názor, že by jim NGO naopak mohly v jejich práci pomoci. V tomto případě se kladně vyjádřil i jeden státní zaměstnanec. Všichni respondenti uvedli příklady, kterými jim NGO mohou pomoci v práci. Uplatnění těchto organizací viděli převážně v prevenci sociálně patologických jevů a v pomoci obětem

trestných činů. Výsledky této části výzkumu svědčí o tom, že naprostá většina policistů a státních zaměstnanců považuje dopad NGO na svoji práci za zcela nevýznamný.

Prezentaci činnosti NGO ve veřejnoprávních médiích považuje většina respondentů za nedostatečnou. Pouze ve skupině kriminální policie a vyšetřování byl poměr ve smyslu dostatečný: nedostatečný 1:1. Poměrně významná část, nikoliv však nejpočetnější, skupiny respondentů z řad pořádkové policie se domnívá, že NGO by se veřejnoprávních neměli prezentovat vůbec. Ani v této se neprokázal žádný významný vliv sledovaných výběrových ukazatelů, tj. dosaženého stupně a typu vzdělání.

Další rovinou vztahu policistů k NGO je názor na kompetence členů těchto organizací v oblasti jejich působnosti. Respondenti ze všech skupin jsou většinou přesvědčení, že v NGO nejsou sdružení dostatečně odborně způsobilí lidé. Toto si myslí 100% příslušníků kriminální policie vyšetřování. Oproti tomu žádný vysokoškolsky vzdělaný respondent z kontrolního souboru státních zaměstnanců s tímto názorem nesouhlasil.

Vnímání důležitosti názorů NGO je nutně ovlivněno vnímáním dopadů jejich aktivit na společensko-politickou i ekonomickou praxi. Většina respondentů ve všech skupinách považuje za důležité názory NGO se zabývat. Pouze jediný (vysokoškolsky vzdělaný) respondent považuje názory NGO za nedůležité. Z těchto odpovědí ovšem není jasné, zda je důležité se názory NGO zabývat, protože jsou dobré, nebo naopak, protože jsou špatné. Druhá otázka odhalila celkovou skepsi respondentů k možnostem ovlivnění názorů politiků prostřednictvím NGO. Všichni vysokoškolsky i humanitně středoškolsky vzdělaní respondenti z řad státních zaměstnanců považují dopad činnosti NGO na rozhodování politiků za nedůležitý.

Poslední dvojice otázek z této skupiny byla zaměřena na význam NGO jako faktoru ohrožení demokracie. Žádný příslušník státní správy a pouze 15,57 % příslušníků policie vnímá NGO jako ohrožení demokracie. Mezi respondenty kriminální policie a vyšetřování byl tento názor častější než mezi příslušníky pořádkové policie. Většina respondentů nepovažuje NGO za nebezpečí pro demokracii. Naopak většina respondentů, kteří odpovídali na otázku s volnou tvorbou odpovědi, považuje činnost NGO za přínos pro demokracii a potlačení jejich činnosti by vnímali jako omezení demokracie.

Hypotéza: „*Policisté hodnotí činnost nevládních neziskových organizací spíše negativně,*“ se tedy nepotvrdila. Policisté se shodují se zaměstnanci státní správy v celkově pozitivním přístupu k činnosti NGO a nepovažují je za hrozbu demokracii. Významnější kritika

se objevuje vůči nekompetentnosti osob zapojených do aktivit občanských nevládních a neziskových organizací. Potěšitelné je, že jen velmi malá část policistů se domnívá, že by jim NGO mohly ztěžovat práci. Z volných odpovědí je pak zřejmé, že ani tito policisté většinou nemají vůči činnosti těchto organizací principiální výhrady.

* * * * *

V poslední části průzkumu byl na sérii čtyř otázek ověřován předpoklad, zda příslušníci policie mají tendenci k autoritářským postojům při řešení problémů ve společnosti. Již na příkladu otázky o snížení věkové hranice trestní zodpovědnosti je vidět, že se soubory respondentů z řad police a státních zaměstnanců nijak neliší. Souhlas se snížením věkové hranice trestní zodpovědnosti za spáchaný trestný čin byl uváděn nezávisle na příslušnosti respondenta k policii a ani dosaženém stupni vzdělání a jeho typu.

Určitý rozdíl se projevuje mezi skupinami policistů a kontrolním souborem v otázce přiměřenosti výše trestní sazby. I zde ve všech skupinách převažuje názor, že trestní sazby jsou nízké, avšak u skupiny kriminální policie a vyšetřování tento názor převažuje výrazně. Překvapivým výstupem analýzy vybraných ukazatelů je požadavek skupiny státních zaměstnanců (majících středoškolské vzdělání technicko/ekonomického typu) zvýšit trestní sazbu. Toto volání je dokonce častější, než u skupiny příslušníků kriminální policie a vyšetřování.

V otázce používání kamerových systémů existuje mezi názory skupiny respondentů z řad policie a státních zaměstnanců výrazný rozpor. V naprosté většině se příslušníci policie vyjádřili pro rozšíření dohledu pomocí kamerových systémů. Státní zaměstnanci mírnou většinou nesouhlasí s jejich rozšiřováním. Důvodem je zřejmě odlišný vztah k tomuto problému. Zatímco policista vidí převážně výhody, které mu kamerový systém přináší při řešení důkazní situace, zaměstnanci státní správy se mohou kamerovým systémem cítit omezeni ve svém právu na soukromí.

Poslední otázka se týkala dostatečnosti současné míry a rozsahu použití donucovacích prostředků v policejní praxi. Obě skupiny se vyjádřily obdobně. Převažujícím stanoviskem je tedy souhlas s dostatečností těchto prostředků. Ve všech sledovaných skupinách z řad policie byla míra odpovědí vyvážená. Mírně častěji se pro dostatečnost vyslovovali humanitně vysokoškolsky vzdělaní příslušníci policie. V kontrolním souboru zaměstnanců státní správy byl názor na dostatečnost použití donucovacích prostředků v převaze.

Hypotéza „*Policisté inklinují k autoritativním názorům na řízení společnosti.*“ se nepotvrdila. Na druhou stranu se výrazně projevila odlišnost rolí policie a státní správy, a to v odpovědích na otázku o potřebnosti rozšíření systémů kamerového dohledu. Z tohoto projevu lze usoudit na osobní pohnutky jednotlivce a představit si, že respondent se při odpovědi na tuto otázku identifikuje se svým vlastním osobním a služebním postavením.

* * * * *

Z výsledků celého průzkumu lze usoudit na jistou roli výběrových ukazatelů. Objevuje se celková tendence humanitně vzdělaných respondentů k liberálnějším postojům, než jaké zauímají technickoekonomicky vzdělaní účastníci výzkumu. Platí ovšem také to, že policisté jako celek mají s problematikou vyváženosti přístupu k omezování svobod a práv větší zkušenosti a že se u nich rozdíl mezi humanitním a technickoekonomickým vzděláním méně projevuje než u státních zaměstnanců. Svoji roli může hrát profesní příprava policistů, neboť všichni policisté povinně prošli základní odbornou přípravou na vyšších a středních policejních školách ministerstva vnitra ČR. Jak bylo ukázáno, je výchova k demokracii, etika a psychologie součástí tematického plánu výuky.

ZÁVĚR

Cílem první části práce bylo prokázat, že významným znakem demokracie je vyváženost mezi osobní svobodou a právy občana na jedné straně a jejich omezením a uloženými povinnostmi na straně druhé. V demokracii tedy existuje permanentní napětí mezi svobodou a povinnostmi. Nedostatkem demokracie je to, že existuje možnost, že by jedna z těchto stránek převážila. Ničím neomezená svoboda by vedla k anarchii, zatímco přílišné omezení práv občanů by vedlo k nástupu autoritativních režimů. Nástrojem demokratické vlády, která silou prosazuje uvedené omezení a chrání svobody občanů, je policie. Z tohoto důvodu byl proveden průzkum o výskytu protiliberálních sklonů mezi příslušníky policie.

Cílem průzkumu bylo zjistit, zda příslušníci Policie ČR vykazují názorové tendence přiklánějící se k autoritativním modelům řízení společnosti, zda akceptují formy přímé demokracie a jaký mají vztah k občanským iniciativám, které jsou reprezentovány činností nevládních neziskových organizací. Všechny tyto tři oblasti je možno v současné době považovat za jakési prubířské kameny vztahu jednotlivce k demokracii. Žádná ze tří hypotéz formulovaných pro tyto tři oblasti se však nepotvrdila. Naopak převládající postoje policistů svědčí o jejich pozitivním vztahu k liberální demokracii.

Policisté by se sami na přímém demokratickém rozhodování chtěli podílet a zároveň je většinou považují za přínosné samo o sobě. Nepopírají tedy obecně odbornou kvalifikaci občanů v této věci, byť jsou relativně skeptičtí ke skutečným dopadům těchto akcí na chod demokratické správy. Ve vztahu k občanským iniciativám reprezentovaným nevládními neziskovými organizacemi zaujímají policisté pozitivní postoje, i když považují jejich vliv na společenské dění za marginální. Proto také nevnímají NGO jako ohrožení demokracie, naopak je považují za pozitivní jev a jejich potlačování by chápali jako omezení demokracie. Jen výjimečně se u policistů objevil názor, že NGO mohou ztěžovat práci policie, přičemž předmětem jejich kritiky byla konkrétní negativa na základě zkušeností z policejní praxe. Stejně výjimečný byl i názor, že by NGO mohly nějak konkrétně práci policie pomáhat. Společně s kontrolním souborem zaměstnanců státní správy však vnímají osoby angažované v těchto organizacích za nekompetentní.

Průzkum také neprokázal sklony policistů zaujímat autoritativní postoje ve srovnání s kontrolním souborem státních zaměstnanců. A to přesto, že byly v rámci šetření kladeny otázky, ve kterých by se dalo na základě celospolečenské diskuse očekávat kontroverze.

Provedení praktické části mě samotnému přineslo několik důležitých zjištění v oblasti metodiky práce. Především to byla nízká návratnost dotazníku, která způsobila, že vzorek respondentů byl příliš malý. Tato skutečnost pak výrazně ovlivnila validitu provedené analýzy podle tzv. výběrových ukazatelů (délka služby, typ a stupeň vzdělání) a získané skutečnosti tak nemohly být uvedeny jinak, než jako kvalitativní postřehy. Druhým zjištěním bylo to, že respondenti v poměrně malém počtu odpovídali na otevřené otázky. Obě skutečnosti jsou zřejmě důsledkem toho, že dotazník v přípravné části praktické části diplomové práce byl testován na malém vzorku respondentům, a proto se nepodařilo plně odhalit některé nedostatky. Přesto se domnívám, že tato práce je dobrým základem pro můj budoucí výzkum v dalším studiu.

Výsledky práce představují svým způsobem dobrou zprávu pro občany města Brna. Nezbytnou službu pro ně vykonávají policisté, kteří se ve své většině ztotožňují s principy liberální demokracie a budou bránit jejich svobody a práva a naplňovat tak své heslo „Pomáhat a chránit“.

RESUMÉ

Diplomová práce na téma „O přednostech a nedostatcích demokracie“ má za úkol v rámci diskuze přiblížit alespoň z části výhody, omezení a rizika, která vyplývají z demokratického uspořádání společnosti.

Teoretická část se zaměřuje na obecné pojednání o demokracii a podává její definici. Základní principy demokracie jsou demonstrovány na příkladech nejstarších demokratických společností. Definiuje pojem lid. Na příkladu referenda, petic a činnosti nevládních neziskových organizací demonstruje některé přednosti a nedostatky přímé formy demokracie. Rovněž zmiňuje nebezpečí možnosti postupné uzurpace moci ze strany demokraticky zvolených orgánů v zastupitelských demokraciích. V poslední kapitole teoretické části se zabývá úlohou sociální pedagogiky při výchově budoucích policistů k demokracii.

Praktická část měla za úkol provedeným dotazníkovým šetřením potvrdit stanovené hypotézy týkající se vztahu příslušníků Policie ČR k možnosti uplatnění prvků přímé demokracie, jejich přístupu k činnosti nevládních neziskových organizací a rovněž ověřit, zda příslušníci policie mají tendenci k autoritářským postojům při řešení otázek ve společnosti.

V této práci jsem čerpal zejména z literatury stanovené v Projektu diplomové práce, Ústavy České republiky a dalších zákonů. Rovněž jsem využíval informace z elektronických medií a Internetu.

ANOTACE

Bc.KUŘITKA, Josef, O přednostech a nedostacích demokracie. (Diplomová práce) Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií a Institut mezioborových studií Brno, 2010. 86 s.

Tato diplomová práce se diskuzí snaží objasnit otázku, zda demokracie přináší pro občany pouze přednosti nebo i nedostatky. Praktická část má za úkol zjistit, jak vnímají příslušníci Policie ČR k prvkům přímé demokracie a rovněž ověřit, zda nemají tendenci k autoritářským postojům při řešení otázek ve společnosti.

Klíčová slova:

demokracie, liberalismus, lid, NGOismus, nevládní neziskové organizace, participace, petice, Policie ČR, referendum

ANNOTATION

Bc. Kuritka, Josef, About Advantages and Disadvantages of Democracy. (Master Thesis) Brno: Tomas Bata University in Zlin, Faculty of Humanities and Institute of Interdisciplinary Studies in Brno, 2010. 86 pp.

The thesis contributes to clarification of some questions related to advantages and disadvantages of democracy in life of a Citizen. The experimental part evaluates the relationship of police staff members of The Police of The Czech Republic to direct democracy and test their tendencies to authoritarian attitudes towards societal issues.

Key words:

Democracy, liberalism, people, NGOism, Non-Governmental Organization, participation, Police of The Czech Republic, plebiscite

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Česko. Preambule Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 S., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/202Sb. a 319/2009.
2. Česko. Čl. 2 odst. 1) Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 S., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/202Sb. a 319/2009.
3. Česko. Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1998 ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
4. Česko. Ústavní zákon, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky č. 121/1920 Sb. ze dne 6. 3. 1920
5. Česko. Úplné znění zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ze dne 23. září 2003, ve znění účinném od 1. 1. 2010
6. ARISTOTELÉS, KŘÍŽ, A. Politika, 2.vyd., Praha, Rezek 1998, 499 s. ISBN 80-86027-10-4.
7. ADAMOVIČ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L., ŠOUŠA, J., ŠOUŠOVÁ, J., Politologický slovník, 1. Vyd.2001, Praha, C.H. Beck, 284s, INSN 80-7179-469-4
8. BERKA, K., a kol., Filozofický slovník, 1.vyd., Praha, nakladatelství Svoboda, 1985, 459s, 25-012-85
9. CABADA, L., KUBÁT, M., a kol. Úvod do studia politické vědy, 1.vyd., Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 304s, ISBN 978-80-7380-076-5
10. DAHL, R., Demokracie a její kritici, 1.vyd., Praha, Victoria Publishing a.s., 1995, 349s, ISBN 80-85605-81-3
11. DAHL, R., O demokracii: průvodce pro občany, 1.vyd., Praha, Portál, 2001, 192s, ISBN 80-7178-422-2
12. DELOUCHE, F., Dějiny Evropy, 1.vyd., Praha, Argo, 2001, 384s, ISBN 80-7203-317-4
13. FROLÍKOVÁ, A., Politická kultura klasického Řecka, 1.vyd., Praha, Academia, 1990, 98s, ISBN 80-200-0285-5
14. HERZOGOVÁ, Z., Policejní etika, 1.vyd., Praha, Tiskárna Ministerstva vnitra, 2003, 327s, ISBN 80-238-9984-8

15. HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CÍSAŘ, Č., Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie, 2.vyd., Brno, Masarykova universita, 2007, 379s, ISBN 978-80-210-4249-0
16. HRADEČNÝ, P., Dějiny Řecka, 1.vyd., Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 765s, ISBN 80-7106-192-1
17. KLÍMA, K., Teorie veřejné moci (vládnutí), 1.vyd., Praha, ASPI Publishing, 2003, 311s, ISBN 80-86395-78-2
18. KNOPP, G., Hitler, 1.vyd., Praha, Knižní klub, 1998, 304s, ISBN 80-7176-815-4
19. KOHÁK, E., Průvodce po demokracii, 2.vyd., Praha, Sociologické nakladatelství, 2002, 34-34s, ISBN 80-86429-03-2
20. KRAUS, B., Člověk – Prostředí –Výchova, K otázkám sociální pedagogiky, 1. vyd., Brno, 2001, Paido, 199s, ISBN 80-7315-004-2
21. KRAUS, B., Sociální pedagogika II, 1. vyd. Brno, 2007, Institut mezioborových studií Brno, 76s, ISBN neuvedeno
22. MILL, J.S., SPURNÝ, J., VAHALÍK, F., Úvahy o vládě ústavní. 2., upravené vyd., v Nakl. Svoboda 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992, 239 s. ISBN 80-205-0267-X (brož.)
23. PLATÓN, NOVOTNÝ, F., Ústava, 4. opr. vyd, Praha, Oikoyomenh, 2005, 427 s. ISBN 80-7298-142-0 (brož.).
24. RÍHOVÁ, B., Úvod do současné politologie, 1.vyd. Praha, Portál, 2002, 207s, ISBN 80-7178-628-4
25. ROUSSEAU, J.-J., O společenské smlouvě, neboli, O zásadách státního práva. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002, 157 s. ISBN 80-86473-10-4 (váz.)
26. SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava české republiky. Komentář, 1. vyd., Praha, 2007, C. H. Beck, 935s, ISBN 978-80-7179-869-9
27. SMITH, L. M., Občané v politice: studie k participativní a přímé demokracii ve střední Evropě, 1.vyd. Praha: ISEA-Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2009, 169s, ISBN 978-80-903316-5-5
28. THÚKYDIDÉS, BAHNÍK, V., Dějiny peloponéské války. 2. vyd. Praha: Odeon, 1977, 595 s. ISBN neuvedeno
29. XENOFÓN, BAHNÍK, V., SVOBODA, L., O Kýrově vychování. Vyd. 1. V Praze: Svoboda, 1970, 342 s. ISBN neuvedeno
30. XENOFÓN, SVOBODA, L., BAHNÍK, V., Vzpomínky na Sókrata. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1972, 450 s. ISBN neuvedeno
31. ZAKARIA, F., Vzestup neliberální demokracie, 1.vyd. Praha: Občanský institut, 18s, ISBN neuvedeno

32. BATTĚK, R., GRUNTORÁD, J., HOLOMEK, K., et. al., Text dopisu skupiny bývalých disidentů, který zaslali v pátek 20. května prezidentu Václavu Klausovi, [online], Dostupné z WWW. www.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A050523_102507_jpl
33. CÍSAŘ, Č., Fulbrightovo stipendium, NGOismus a neutralita sociálních věd, [online], 11. prosinec 2007, Dostupné z WWW. www.globalpolitics.cz/rozhovory/fulbrightovo-stipendium
34. KLAUS, V., Co prezident neřekl - dementi č. 1, [online], 12. září 2005 Dostupné z WWW. www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-vaclav-klaus/co-prezident-nerekkl/2627.shtml
35. KLAUS, V., Václav Klaus odpovídá Tomáši Fetřekovi, Časopis tištěný Reflex 44/2005, [online], Dostupné z WWW. www.reflex.cz/Clanek21556.html
36. NOVÁKOVÁ, M., Zastupitelská demokracie a nevládní organizace [online]. E-polis.cz, 10. leden 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/211-zastupitelska-demokracie-a-nevladni-organizace.html>>. ISSN 1801-1438.
37. VÍTEK, R., Václav Klaus a nepochopení „jeho“ NGOismu [online]. E-polis.cz, 14. únor 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/229-vaclav-klaus-a-nepochopeni-jeho-ngoismu.html>>. ISSN 1801-1438.
38. Etický kodex Policie ČR, [online], Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>
39. Klaus srovnal nevládní organizace s komunisty, iDNES.cz [online], 10. září 2005, Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/klaus-srovnal-nevladni-organizace-s-komunisty-flm-/domaci.asp?c=A050910_160515_domaci_mad
40. Metoik, ABZ.cz, [online], Dostupné z WWW. www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=metoik
41. Švýcaři v referendu zakázali stavbu minaretů v zemi, iDNES.cz, [online], 28. listopadu 2009, Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/svycari-zakazali-stavbu-minaretu-v-zemi-naznacuji-prvni-vysledky-referenda-1vu-zahranicni.asp?c=A091128_181224_zahranicni_ip1
42. Udělení státního občanství, [online], 31. července 2008, Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
43. Rozpisy tematických plánů pro základní odbornou přípravu policistů služby pořádkové, dopravní a železniční policie, Psychologie a etika policejní práce, Vydala Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Brně, 2006, počet stran a ISBN neuvedeno

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Věková struktura skupiny U	50
Tabulka 2 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů skup. U dle typu vzdělání a doby praxe	51
Tabulka 3 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů skup. U dle typu vzdělání a doby praxe	51
Tabulka 4 Věková struktura skupiny K	52
Tabulka 5 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů skup. K dle typu vzdělání a doby praxe	52
Tabulka 6 Rozdělní vysokoškolsky vzdělaných respondentů skup. K dle typu vzdělání a doby praxe	53
Tabulka 7 Věková struktura kontrolního souboru M	53
Tabulka 8 Rozdělní středoškolsky vzdělaných respondentů kontrolního souboru M dle typu vzdělání a doby praxe	54
Tabulka 9 Rozdělní vysokoškolsky vzdělaných respondentů kontrolního souboru M dle typu vzdělání a doby praxe	54
Tabulka 10 Přehled odpovědí na otázku č. 7	55
Tabulka 11 Odpovědi na otázku č. 8	56
Tabulka 12 Odpovědi na otázku č. 9	57
Tabulka 13 Odpovědi na otázku č. 10	57
Tabulka 14 Odpovědi na otázku č. 11	58
Tabulka 15 Počet vyjádření na otázku č. 12	59
Tabulka 16 Odpovědi na otázku č. 13	59
Tabulka 17 Počet vyjádření na otázku č. 14	60
Tabulka 18 Odpovědi na otázku č. 15	60
Tabulka 19 Počet vyjádření na otázku č. 16	61
Tabulka 20 Odpovědi na otázku č. 17	61
Tabulka 21 Odpovědi na otázku č. 18	62
Tabulka 22 Odpovědi na otázku č. 19	62
Tabulka 23 Odpovědi na otázku č. 20	63
Tabulka 24 Odpovědi na otázku č. 21	63
Tabulka 25 Odpovědi na otázku č. 22	64
Tabulka 26 Odpovědi na otázku č. 23	65
Tabulka 27 Odpovědi na otázku č. 24	66
Tabulka 28 Odpovědi na otázku č. 25	66
Tabulka 29 Odpovědi na otázku č. 26	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Etický kodex Policie České republiky

Příloha č. 2: Dotazník

PŘÍLOHA č 1: ETICKÝ KODEX POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

[Úvodní strana](#) / [O nás](#) / [Etický kodex](#)

Etický kodex

Etický kodex Policie České republiky

Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

1. Cílem Policie České republiky je

- chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,
- prosazovat zákonost,
- chránit práva a svobody osob,
- preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,
- usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

2. Základními hodnotami Policie České republiky je

- profesionalita,
- nestrannost,
- odpovědnost,
- ohleduplnost,
- bezučinnost.

3. Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je

- prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,
- chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,
- uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,
- při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení,
- používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem,
- nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policí České republiky na osobní svobodě,
- zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,
- zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,
- zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů

4. Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je

- usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci,
- dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikany a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny,
- netolerovat ani nekrýt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je

- nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon,
- chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem.

Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.

© 2010 Policie ČR, všechna práva vyhrazena

PŘÍLOHA č 2: DOTAZNÍK

Dobrý den,

Vážení přátelé a kolegové, chci Vás požádat o pomoc a o trochu Vašeho času při spolupráci na mé diplomové práci. Půjde o vyplnění krátkého dotazníku, který se stane hlavních součástí praktické části mé diplomové práce. V práci na téma „ O přednostech a nedostatcích demokracie“ se mimo jiné zabývám i tím, jak policisté vnímají aktivity nevládních neziskových organizací v demokratické společnosti, zda je posuzují spíše liberálně nebo k nim přistupují spíše autoritativně. Proto je součástí této práce tento dotazník, měřící postoje dvou vybraných skupin (příslušníků PČR a zaměstnanců orgánů státní správy) vůči aktivitám nezávislých organizací.

Dotazník je zcela anonymní a není jeho účelem získání informací k Vaší osobě. Bude použit pouze pro účel mé diplomové práce. Veškeré údaje a zjištěná data, získaná při tomto šetření, považuji za důvěrná a v žádném případě nebudou předána žádné třetí straně pro další zpracování a využití.

V případě, že se rozhodnete dotazník vypracovat, u každé otázky označte správnou odpověď křížkem v příslušném poli dotazníku. Otázky č. 12, 14, 16 a 22 jsou konstruovány tak, aby Vám umožnily vyjádřit Váš vlastní názor. Pokud se rozhodnete na ně odpovědět, použijte prosím hůlkového písma. Totéž platí i u otázek č. 3 a 4, u kterých můžete své odpovědi slovním vyjádřením doplnit.

1. Je mi roků.

2. Jsem:

Muž Žena

3. Dosáhl (a) jsem vzdělání:

Středoškolského s maturitou Vysokoškolského Jiného (prosím vypište)

4. Vaše vzdělání bylo zaměřeno:

Humanitně Technicky/ekonomicky Přírodovědně Jinak)

5. Zaměstnání:

Příslušník PČR Zaměstnanec orgánů státní správy

6. Jak dlouho jste ve služebním (pracovním) poměru.

1-3 roky 4-15 let Déle

7. Myslíte si, že je vhodné, aby občané rozhodovali o důležitých otázkách sami v referendu?

Ano Ne

8. Zúčastnil (a) byste se Vy sám(a) referenda?

Ano Ne

9. Myslíte si, že petice jsou schopny ovlivnit politiku (např. změnit špatné politické rozhodnutí)?

Ano Ne

10. Podpořil (a) jste nějakou petici?

Ano Ne

11. Znáte nějakou nevládní neziskovou organizaci?

Ano Ne

12. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl(a) ano, uveďte jejich název, nebo alespoň oblast jejich činnosti.

.....
.....
.....
.....

13. Myslíte si, že Vám Vaši práci ztěžuje činnost nevládních neziskových organizací?

Ano Ne

14. Pokud jste na předcházející otázku odpověděl (a) ano, tak popište stručně jak?

.....
.....
.....
.....

15. Myslíte si, že Vám ve Vaší práci může činnost nevládních neziskových organizací pomoci?

Ano Ne

16. Pokud jste na předcházející otázku odpověděl (a) ano, tak popište stručně jak?

.....
.....
.....
.....

17. Myslíte si, že je činnost nevládních neziskových organizací dostatečně prezentována ve veřej-
noprávních sdělovacích prostředcích?

Ano Ne Není je potřeba prezentovat vůbec

18. Myslíte si, že se v nevládních neziskových organizacích sdružují lidé, kteří mají dostatečnou
odbornou způsobilost pro otázky, kterými se daná organizace zabývá?

Ano Ne

19. Myslíte si, že je dobré zabývat se názory příznivců občanských hnutí a nevládních neziskových
organizací (například na úseku lidských práv a ekologických aktivit)?

Ano Ne

20. Myslíte si, že politici ve svých rozhodnutích jsou ovlivněni názory nevládních neziskových
organizací?

Ano Ne

21. Myslíte, že činnost nevládních neziskových organizací může ohrozit demokracii?

Ano Ne Nevím

22. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl Ano, nebo Ne, pokuste se své rozhodnutí zdůvodnit.

.....
.....
.....
.....

23. Jste pro snížení věkové hranice trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin?

Ano Ne

24. Jak jsou podle Vás vysoké trestní sazby?

Vysoké Přiměřené Nízké Nevím

25. Mělo by se, podle Vás rozšířit používání kamerových systému, které monitorují veřejný prostor?

Ano

Ne

26. Je současná míra a rozsah použití donucovacích prostředků v policejní praxi dostatečná?

Ano

Ne

A tím dotazník končí.

Děkuji Vám za Váš čas i za ochotu přispět svým dílem času při spolupráci na mé diplomové práci.

Bc. Josef Kuřitka